

A2006:010

Rätten att misslyckas

En studie av insolvenslagstiftningar i EU och USA
samt dess konsekvenser för entreprenörskap

Reviderad upplaga

Monica Ström
Marcus Zackrisson

Rätten att misslyckas

En studie av insolvenslagstiftningar i EU och USA samt
dess konsekvenser för entreprenörskap

Monica Ström
Marcus Zackrisson

ITPS, Institutet för tillväxtpolitiska studier
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon 063 16 66 00
Telefax 063 16 66 01
E-post info@itps.se
www.itps.se
ISSN 1652-0483
Danagårds Grafiska, Ödeshög 2006

För ytterligare information kontakta
Marcus Zackrisson eller Monica Ström
Telefon +1 310 566 2331 resp. +32 (0)2 221 02 10
E-post marcus.zackrisson@itps.se, monica.strom@itps.se

Förord

Detta är en reviderad upplaga av rapporten Rätten att misslyckas. Revideringen innefattar bilagorna två, tre och fyra vilka har bytts ut från tidigare version.

En dynamisk ekonomi kännetecknas av ett stort inflöde såväl som utflöde av företag. En effektiv insolvensrätt, d v s lagstiftning som rör konkurser, rekonstruktioner och skuldsanering, främjar denna utveckling. Flera länder i Sveriges omvärld reformerar sin insolvensrätt i syfte att underlätta nyföretagande. Denna debatt har ännu inte nått Sverige. I Sverige är fokus snarare att minska antalet konkurser.

Denna rapport syftar till att vara ett kunskapsunderlag för den svenska politiken, genom att inspirera debatten och i förlängningen bidra till en svensk insolvensrättslig lagstiftning som främjar ett dynamiskt näringsliv. Rapporten diskuterar med utgångspunkt från den svenska lagstiftningen nyligen genomförda förändringar i insolvensrätten i Danmark, England/Wales, Frankrike, Nederländerna och USA. Den behandlar också EUs arbete för att främja entreprenörskap via insolvenslagstiftningen.

Rapporten visar att insolvenslagstiftningen i flera länder är utformad så att den underlättar för entreprenörer att starta på nytt efter en konkurs. Detta kan göras med bland annat förmånliga regler för skuldsanering av företagsrelaterade skulder eller med ett högt beneficium. Vidare pekar rapporten på vikten av att diskutera syftet med den insolvensrättsliga lagstiftningen i Sverige och att en billig och snabb ”felaktig” konkurs i många fall kan vara mer samhällsekonomiskt effektiv än en utdragen och dyr ”rätt” konkurs.

Rapporten har skrivits av Monica Ström vid ITPS i Bryssel och Marcus Zackrisson vid ITPS i Los Angeles. I projektet har också Lisa Scordato vid ITPS i Bryssel deltagit. Värdefulla kommentarer på manus har givits av Karl Gratzter (Södertörns högskola), Jens Karlsson (Företagarna), Amina Lundqvist (Justitiedepartementet), Mattias Moberg (Näringsdepartementet), Nils-Bertil Morgell (Skatteverket), Wilhelm von Seth (Nutek) och Anne Wigart (Svenskt Näringsliv).

Östersund, maj 2006

Sture Öberg
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	7
Summary	11
1 Introduktion	15
1.1 Frågeställning och syfte.....	17
1.2 Metod, avgränsningar och terminologi.....	17
1.3 Rapportens fortsatta disposition.....	18
2 Teoretiskt ramverk och forskningsöversikt	21
3 EUs arbete med gemensamma insolvensregler	27
4 Svensk insolvenslagstiftning – en översikt	29
4.1 Företagsrekonstruktion och ackord	29
4.2 Konkurs.....	30
4.3 Förmånsrättens innebörd	31
4.4 Näringsförbud	32
4.5 Skuldsanering	32
4.6 Statistik över rekonstruktioner, ackord och konkurser i Sverige	33
4.7 Svensk insolvenslagstiftning – en kommentar	34
5 Insolvensförfaranden i några europeiska länder	35
5.1 Danmark	35
5.2 England och Wales	37
5.3 Frankrike	41
5.4 Nederländerna	44
5.5 Insolvensförfarande i EU – en kommentar	47
6 Insolvenslagstiftningen i USA	49
6.1 The Federal Bankruptcy Code i USA	52
6.2 Avslutande kommentarer USA	56
7 Slutsatser	59
Referenser	63
Bilaga 1	69
Bilaga 2 Procedurer i Frankrike	71
Bilaga 3 Procedurer i England/Wales	73
Bilaga 4 Översikt av insolvensrättsliga system	75

Sammanfattning

Ett av målen för den svenska regeringens politik för att främja ekonomisk tillväxt är fler och växande företag. Den svenska ekonomin har de senaste åren uppvisat en hög produktivitetstillväxt och ekonomisk tillväxt och många indikatorer tyder på att Sveriges konkurrenskraft håller ställningarna. Det finns dock fortfarande områden där förändringar behöver vidtas och lagstiftning ses över, inte minst när det gäller att få en ändrad inställning till entreprenörskap och företagande. Sverige har fortfarande ett förhållandevis lågt nyföretagande och få företag som vill växa. Men det behövs också en politik som rensar ut ickeproduktiva och stagnerande företag.

En ekonomi som kännetecknas av snabb teknisk utveckling och hög ekonomisk tillväxt kommer att ha ett stort inflöde av nya företag och likväl ha många företag som lämnar marknaden. En effektiv insolvenslagstiftning, dvs lagstiftning som rör konkurser, rekonstruktioner och skuldsanering, ska främja denna utveckling genom att inte verka avskräckande på potentiella entreprenörer och även ge entreprenörer en chans att starta om på nytt efter ett misslyckande. Den ska också ge långsiktigt livskraftiga företag möjlighet att rekonstrueras på ett tidigt stadium utan att stora värden går förlorade i kostsamma och långvariga konkurs- eller rekonstruktionsprocesser. Insolvenslagstiftningen spelar därför en stor roll ur ett entreprenörskaps- och tillväxtperspektiv.

Många länder i Sveriges omvärld ser insolvenslagstiftning som ett verktyg för att främja entreprenörskap och skapa en dynamisk ekonomi. Lagstiftningen i USA anses av många vara väl fungerande – åtminstone i vissa avseenden – och en av faktorerna bakom det entreprenöriella klimatet i USA. Behovet av en väl fungerande insolvenslagstiftning har också uppmärksamats på EU-nivå. I Lissabonstrategin ingår ett avsnitt om vikten av ett legalt ramverk som främjar entreprenörskap vilket inkluderar ändamålsenliga regler när det gäller företagsrekonstruktioner och konkurser. Behovet understryks även i den Europeiska Stadgan för småföretag och flera av EUs medlemsländer har gjort förändringar i sin lagstiftning för att på ett bättre sätt kunna främja företagsamhet och minska de negativa effekter som ett ekonomiskt misslyckande kan medföra. Det finns således mycket erfarenheter och lärdomar att dra från andra länder av hur man kan utforma en insolvenslagstiftning i Sverige så att den främjar entreprenörskap och bidrar till ett dynamiskt näringsliv. Studiens syfte är att vara ett kunskapsunderlag för den svenska politiken, inspirera debatten och i förlängningen bidra till en svensk insolvensrättslig lagstiftning som främjar ett dynamiskt näringsliv.

Med utgångspunkt från de fem länderstudierna pekar rapporten på fyra områden där svensk insolvenslagstiftning kan förbättras.

- Flera av de studerade länderna har infört förändringar i sin insolvenslagstiftning. Både Danmark och Nederländerna har gjort förändringar som ska underlätta för entreprenörer. Syftet med den svenska insolvenslagstiftningen behöver diskuteras och den bör utformas så att den
  - uppmuntrar eller åtminstone inte hindrar individer att starta företag
  - underlättar för företagare att starta ett nytt företag efter en ärlig konkurs, samt
  - möjliggör för insolventa företag att snabbt och till låg kostnad rekonstrueras, eller avvecklas så att resurserna kan överföras till en effektivare användning.

En insolvenslagstiftning ska fylla fler behov än de tillväxtpolitiska. Företagande är alltid ett risktagande och en insolvenslagstiftning måste hitta en balans mellan å ena sidan risktagande och ärliga misslyckanden och å andra sidan snedvriden konkurrens och oärlighet. Dock är det viktigt att klargöra vilka syften svensk insolvenslagstiftning ska ha och vilka eventuella målkonflikter som finns och hur dessa ska hanteras

- En billig och snabb ”felaktig” konkurs kan i många fall vara samhälls-ekonomiskt effektivare än en utdragen och dyr ”rätt” konkurs. I en dynamisk ekonomi måste produktionsresurserna ständigt vara i omdaning. Det är därför viktigt att en konkurs eller rekonstruktion går snabbt. Ett sätt att underlätta detta är att ha ett så tidigt varningssystem (*early-warning-system*).
- Reglerna kring skuldsanering berör direkt entreprenörers möjlighet att på nytt starta företag. Skuldsanering har i Sverige mest använts för att få konsumenter/individer på fötter efter att ha skuldsatt sig. I Sverige är det möjligt för individer att få skuldsanering för företagsskulder endast med hänsyn till näringsverksamhetens ”ringa omfattning och enkla beskaffenhet”. Både i Nederländerna och Danmark är det lättare att få skuldsanering för företagsrelaterade skulder än konsumtionsrelaterade skulder. I USA är personlig konkurs mer fördelaktig än skuldsanering och för att främja entreprenörskap har man i USA gjort det lättare att få en personlig konkurs om skulderna härrör från näringsverksamhet. Vi föreslår därför att möjligheterna till skuldsanering även för företagsrelaterade skulder överbägas.

- En annan aspekt än hur länge och hur mycket en individ som går i konkurs ska betala är vilken egendom han/hon får behålla efter en konkurs, det s k beneficiumet. Debatten i USA om konkurslagens påverkan på entreprenöriella aktiviteter handlar till stora delar om hur mycket individer får behålla (beneficium) efter en konkurs. Studier indikerar att ett högt beneficium gör att det blir fler entreprenörer. En ny bred syn på den insolvensrättsliga lagstiftningen som även omfattar detta skulle kunna bidra till att förbättra klimatet för entreprenörer i Sverige.

Summary

One of the goals of Swedish government policy to promote economic growth is to increase the number of growing companies. In recent years the Swedish economy has enjoyed high productivity growth and many indicators suggest Sweden will maintain its competitiveness. However there are still areas where changes need to be made and legislation reviewed, not least when it comes to achieving a change in attitudes to entrepreneurship and enterprise. Sweden still has a relatively low level of new business start-ups and few companies looking to grow. Yet there is also a need for a policy that roots out non-productive and stagnating companies.

An economy marked by rapid technological development and high economic growth will see a large influx of new companies and at the same time many companies leaving the market. Effective insolvency legislation, i.e. legislation that addresses bankruptcy, reconstruction and writing off debt, should favour such development by removing a seeming deterrent to potential entrepreneurs while also giving entrepreneurs the opportunity to start again from scratch after a failure. It should also give long-term vibrant companies that have fallen into financial difficulties the opportunity to undergo reconstruction at an early stage without the loss of major value associated with expensive and extended insolvency or reconstruction processes. As such, insolvency legislation has a big role to play from the entrepreneurial and growth perspective.

Many companies in Sweden's orbit view insolvency legislation as a tool to promote entrepreneurship and to create a dynamic economy. Many observers feel the US legislation works well – at least in certain respects – and that it is one of the factors behind the entrepreneurial climate in the USA. The need for well-functioning insolvency legislation has also been raised at EU level. The Lisbon Strategy includes a section on the importance of a legal framework that promotes entrepreneurship that includes practical rules when it comes to company reconstructions and bankruptcies. This need is also emphasised in the European Charter for small companies and several EU member nations have made changes to their legislation in order to better support enterprise and reduce the negative effects that economic failure can bring. As such there is a great deal of experience and knowledge to tap from other countries when it comes to structuring insolvency legislation in Sweden that supports entrepreneurship and contributes to a dynamic private sector. The aim of this paper is to produce a knowledge platform for Swedish policy, to inspire debate and in the longer term contribute to Swedish judicial insolvency legislation that supports a dynamic private sector.

Starting from the five country studies, the report points to four areas where Swedish insolvency legislation can be improved.

- Several of the countries analysed have introduced changes in their insolvency legislation. Both Denmark and the Netherlands have made changes designed to make life easier for entrepreneurs. The aim of Swedish insolvency legislation needs to be discussed and it should be structured such that
  - It encourages or at least does not discourage individuals from going into business
  - It makes it easier for entrepreneurs to start a new company after a genuine bankruptcy, and
  - Insolvent companies can quickly and at low cost be reconstructed or otherwise wound down such that the resources can be transferred to more effective purpose.

Insolvency legislation should also satisfy requirements other than growth policy ones. Private enterprise always involves risk and insolvency legislation must find the right balance between risk taking and honest failure on the one hand and sham bankruptcy and dishonesty on the other. It is however important to make clear the purpose Swedish insolvency legislation is to serve and what eventual conflicts in realising this there are and how these should be addressed.

- A quick and cheap “incorrect” bankruptcy can in many instances be more socio-economically effective than a drawn out and expensive “correct” bankruptcy. In a dynamic economy production resources must be in a state of constant transformation. This is why it is important that a bankruptcy or reconstruction is done quickly. A way to simplify this is to have an early warning system.
- The rules surrounding debt clearing directly impact upon an entrepreneur’s opportunity to start afresh. Writing off debt in Sweden has been mostly used to get consumers/individuals back on their feet after falling into debt. In Sweden, individuals can only have company debts written off if these are “of insignificant scale and of a simple nature” in relation to the business enterprise. It is easier in both the Netherlands and Denmark to have company related debts written off than consumer related debts. In the USA personal bankruptcy is more advantageous than writing off debts and to promote entrepreneurship, there they make it easier to go into personal bankruptcy if the debts arose from entrepreneurial activities. We therefore propose that the option of writing off company related debts be evaluated.

- Another aspect other than how long and how much an individual who has gone bankrupt should have to pay, is how much he or she does not need to pay, the so called beneficium. The debate in the USA on the effect of bankruptcy legislation is largely about how much individuals should be allowed to keep (beneficium) following a bankruptcy. Research indicates that a high beneficium leads to more entrepreneurs. A new broad view of the judicial insolvency legislation that also embraces this should be able to contribute to a better climate for private enterprise in Sweden.

1 Introduktion

Regeringen skriver i Budgetpropositionen för 2005/06: ”En ökad ekonomisk aktivitet genom fler och växande företag är grundläggande för att främja tillväxten. Den alltmer tilltagande globaliseringen kräver dock att faktorer som är viktiga för vårt lands konkurrenskraft också uppmärksammas i mycket större omfattning än hittills, så att Sverige även i fortsättningen är ett framstående produktionsland och att våra ledande positioner kan bibehållas och utvecklas.” Den svenska ekonomin har de senaste åren uppvisat en hög produktivitetstillväxt och ekonomisk tillväxt och många indikatorer tyder på att Sveriges konkurrenskraft håller ställningarna. Det finns dock fortfarande områden där förändringar behöver vidtas och lagstiftning ses över, inte minst när det gäller att få en ändrad inställning till entreprenörskap och företagande. Sverige har fortfarande ett förhållandevis lågt nyföretagande och få företag som vill växa.

Under 2004 ökade antalet nyregistrerade företag till drygt 41 600 från att tidigare ha legat på en rätt stabil nivå, runt 35 000 företag.¹ Sett över den senaste tioårsperioden var ökningen i genuint nystartade företag 2004 den enskilt största uppgången under ett år. Det är ett positivt tecken. Men det är också viktigt att det finns ett system som rensar ut ickeproduktiva, stagnerande företag och att systemet upplevs som rättvist. Av konkursstatistiken framgår att tingsrätterna beslutade om drygt 8 000 konkurser under 2004 vilket var en minskning med sju procent jämfört med 2003. Till dessa bör vi även lägga till företagen som avvecklades på grund av ägarens eget val. Om detta är för många eller för få är omöjligt att säga. Det viktigaste är att det är rätt företag som sorteras ut och att det är de företag som är långsiktigt livskraftiga som lever vidare.

En ekonomi som kännetecknas av snabb teknisk utveckling och hög ekonomisk tillväxt kommer att ha ett stort inflöde av nya företag och likväl ha många företag som lämnar marknaden. En effektiv konkurslagstiftning ska främja denna utveckling och inte verka avskräckande på potentiella entreprenörer och ge entreprenörer en chans att starta om på nytt efter ett misslyckande. Den ska också ge långsiktigt livskraftiga företag som får ekonomiska svårigheter möjlighet att rekonstrueras på ett tidigt stadium utan att stora värden går förlorade i kostsamma och långvariga konkurs- eller rekonstruktionsprocesser. Insolvenslagstiftning, d v s lagstiftning som rör konkurser, rekonstruktioner och skuld-sanering, spelar därför en stor roll ur ett entreprenörskaps- och tillväxt-

---

¹ Statistik om antal nystartade företag och konkurser i Sverige återfinns i ITPS (2005a och 2005b).

perspektiv. Denna studie anlägger detta bredare perspektiv på en effektiv konkurslagstiftning där vi ser konkurser eller misslyckanden som en nödvändig del av en dynamisk ekonomi. Den som drabbas hårdast i en konkurs är i regel företagaren själv. Den kan vara resultat av faktorer som ligger utanför företaget och företagarens kontroll eller som oönskat resultat av beslut som dock har tagits med hänsyn till företagets bästa. Det förekommer naturligtvis också att konkurser ingår i ett brottsligt agerande eller som en del i affärsstrategin. I de senare fallen kan man tala om ”örliga konkurser”. Dessa är givetvis något som lagstiftning ska förhindra. Men däremot ”örliga konkurser” är något som måste accepteras i en dynamisk ekonomi.

Många länder i Sveriges omvärld ser insolvenslagstiftning som ett verktyg för att främja entreprenörskap och skapa en dynamisk ekonomi. Lagstiftningen i USA anses av många vara väl fungerande – åtminstone i vissa avseenden – och en av faktorerna bakom det entreprenöriella klimatet i USA. Den centrala roll som rekonstruktion och konkurs har i den dynamiska ekonomin i USA kan illustreras med ett citat från den inflytelserike journalisten Thomas Friedman: ”In Silicon Valley, bankruptcy is viewed as a necessary and inevitable cost of innovation, and this attitude encourages people to take chances. If you can’t fail, you won’t start” (Friedman, 1999:370). Tillämpningen av insolvenslagstiftningen är till vissa delar delstatlig i USA vilket gör att det finns utrymme för delstater att utforma olika lösningar. Behovet av en väl fungerande insolvenslagstiftning har också uppmärksamats på EU-nivå. I Lissabonstrategin ingår ett avsnitt om vikten av ett legalt ramverk som främjar entreprenörskap vilket inkluderar ändamålsenliga regler när det gäller företagsrekonstruktioner och konkurser. I den utvärderingsrapport som högnivågruppen avlämnade till Kommissionen den 1 november 2004 som underlag till halvtidsöversynen av Lissabonstrategin skriver Wim Kok, ordförande för högnivågruppen och f.d. premiärminister i Nederländerna, med hänsyn till nödvändigheten av att främja företagsinitiativ att ”...företagare alltför ofta stigmatiseras när de misslyckas. Företagande innebär per definition att man tar risken att misslyckas. Trots att det finns belägg för att företagare som misslyckats lär av sina misstag och lyckas bättre nästa gång, är både konsumenter och finansärer ofta ovilliga att ge dem en andra chans. En ”örlig konkurs” får fortfarande alltför stora juridiska och sociala konsekvenser. Det krävs en radikal förändring för att man ska kunna främja ökad företagsamhet”². Behovet understryks även i den Europeiska Stadgan för småföretag och flera av EUs medlemsländer har

---

² Rapport från högnivågruppen, under ledning av Wim Kok (November 2004) *Möta utmaningen, Lissabonstrategin för tillväxt och sysselsättning*.

gjort förändringar i sin lagstiftning för att på bättre sätt kunna främja företagsamhet och minska de negativa effekter som ett ekonomiskt misslyckande kan medföra.

Även OECD har uppmärksammat insolvenslagstiftningens betydelse i en tillväxtekonomi. I arbetet med att utveckla entreprenörskapsrelaterade indikatorer beslutade OECD att fokusera på tre viktiga teman; obestånd, entreprenörskapsutbildning och skatter. En första rapport på ämnet konkurser publicerades i början på 2006 som presenterar data från 26 länder avseende olika typer av förfaranden för rekonstruktion och konkurs, *early-warnings systems* och möjligheter till skuldsanering och nystart efter misslyckade satsningar³.

Det finns således mycket erfarenheter och lärdomar att dra från andra länder av hur man kan utforma en insolvenslagstiftning i Sverige så att den främjar entreprenörskap och bidrar till ett dynamiskt näringsliv.

1.1 Frågeställning och syfte

Syftet med studien är att utgöra ett kunskapsunderlag för den svenska politiken, inspirera debatten och i förlängningen bidra till en svensk insolvensrättslig lagstiftning som främjar ett dynamiskt näringsliv. Rapporten beskriver gällande insolvenslagstiftning i USA och i ett urval av EUs medlemsländer samt diskuterar tänkbare effekter på det entreprenöriella klimatet. Rapporten refererar dessutom till den debatt och forskning som pågår kring effekter av olika typer och tillämpningar av konkurslagstiftning.

Frågeställningar:

- Hur är insolvensrätten utformad och hur tillämpas den i ett urval av EU-länder och USA?
- Hur införlivas ett entreprenörskapsperspektiv i insolvensrätten i EU och USA?
- Vilka tendenser finns i förändring av insolvensrätten internationellt?

1.2 Metod, avgränsningar och terminologi

Det finns en stor mängd litteratur kring insolvenslagstiftning men majoriteten av denna är juridisk och ofta ganska teknisk. Eftersom rapportens syfte främst är tillväxtpolitiskt kommer rapporten undvika att använda ett alltför juridiskt språkbruk och en juridisk terminologi kommer endast i begränsad omfattning

---

³ OECD, *Working Party on small and medium-sized enterprises and entrepreneurship – Entrepreneurship Policy indicator for bankruptcy legislation in OECD member and non-member economies*. CFE/SME(2006)3

att användas. Beskrivningarna i denna rapport av konkurslagstiftningar i Sverige, EU och USA refererar till både tryckt material och intervjuer. Effekterna av insolvenslagstiftningen baseras på vetenskapliga utvärderingar, men även på intervjuer med företagare, forskare och konkursadvokater. För att beskriva debatt och utveckling av gällande lagstiftning används främst intervjuer och affärspress.

De europeiska länder vi valt att studera är Danmark, England/Wales⁴, Frankrike och Nederländerna. Danmark och Frankrike för att man nyligen genomfört reformeringar av insolvenslagstiftningen med fokus på entreprenörskap, England/Wales för att de har en lagstiftning som varit i kraft ett antal år och ses som en förebild för bland annat Nederländerna där en översyn av lagstiftningen just nu pågår. Vi har också valt att beskriva den federala lagstiftningen i USA av två anledningar: dels framhävs den ofta som en av delförklaringarna till det goda entreprenörskapsklimatet i USA, dels för att den har varit/är förebild för förändringar av andra länders lagstiftning inom området. Det senare gäller framförallt reglerna om företagsrekonstruktion - Chapter 11.

Beskrivningen av regelverken är främst avsedda att lyfta fram intentionerna bakom gjorda förändringar, resonemang och åtgärder som vidtagits och inte att ge en fullständig beskrivning av de juridiska systemen. Personlig konkurs berörs endast i den utsträckning det berör entreprenörer och deras möjlighet och incitament att starta företag. Banker, försäkringsbolag och kreditinstitut har ofta speciella konkursregler. Dessa diskuteras inte explicit i denna rapport.

I rapporten förekommer en mångfald av termer, både svenska, engelska och franska. För att underlätta för läsaren återfinns en ordlista i bilaga 1 som förklarar de svenska begreppen. Så långt det varit möjligt har vi även i den löpande texten försöka hitta motsvarigheter till de engelska och franska termerna. Begreppen obestånd och insolvens är synonyma. Vi har valt att använda oss av båda. I dessa innefattas all lagstiftning som rör konkurser och rekonstruktioner i desamma.

1.3 Rapportens fortsatta disposition

Rapportens andra kapitel innehåller en forskningsöversikt när det gäller entreprenörskap, betydelsen av näringslivets dynamik samt behovet av en sund och transparent lagstiftning som omgärdar företaget.

Kapitel 3 beskriver EUs arbete inom näringspolitiken med fokus på insolvensrätten och kapitel 4 ger en sammanfattning av den svenska insolvensrätten. Kapitel 5 ägnas åt att beskriva relevanta delar av insolvens-

---

⁴ England/Wales har gemensam insolvenslagstiftning.

rätten i Danmark, England/Wales, Frankrike och Nederländerna. Kapitel 6 ägnas åt lagstiftningen i USA och beskriver bland annat Chapter 11.

I kapitel 7 diskuterar vi utifrån länderstudierna ett antal områden där det finns möjlighet att förändra den svenska insolvensrätten och pekar på frågor som kan behöva studeras närmare.

2 Teoretiskt ramverk och forskningsöversikt

Så länge det finns företag kommer vissa av dessa obönhörligen att gå under. Det går inte att undvika och som diskuterades ovan är det heller inte önskvärt att alla företag ska överleva. Om vi nu accepterar att konkurser existerar och att det också är önskvärt att de gör det, berättigar detta ändå inte nödvändigtvis till att man i lag ska reglera hur en konkurs ska gå till. Om man ser ett företag som ett nätverk av relationer (*Nexus of contracts*) skulle man kunna tänka sig att insolvens reglerades i avtal. Emellertid, företaget löper då risken i att hamna i ett s k *creditors race*. Utan ett formellt förfarande skulle varje borgenär vid minsta misstanke om att företaget har finansiella problem kräva betalning, alternativt ta vad de har som säkerhet för sina lån, och det skulle i praktiken bli omöjligt att driva företag. Det samhällsekonomiska intresset är att det totala värdet på företagets tillgångar maximeras medan de enskilda borgenärernas prioritet är att få tillbaka så mycket som möjligt av sin fordran.⁵ Detta kallas i den rättsekonomiska litteraturen för *The collective action problem*.⁶ Att vid varje finansiell relation förhandla ett avtal skulle dessutom kunna generera höga transaktionskostnader. En insolvensrättslig lagstiftning skulle kunna ses som ett på förhand framförhandlat avtal om hur insolvens ska lösas.

Det går också argumentera för att reglera insolvens med lagstiftning i termer av rättvisa och strukturomvandling. Skulle ett företags relation till varje borgenär regleras av separata avtal skulle förmodligen villkoren dem emellan skilja sig åt. Förmodligen skulle mindre företag få sämre villkor än storföretag, vilket skulle kunna uppfattas som orättvist, men framför allt än mer missgynna småföretag visavi storföretag. Ett stort företag har dessutom bättre möjligheter att bevaka sina fordringar än vad ett litet företag har. Eftersom småföretag spelar en avgörande roll för ny teknik och strukturomvandling i ekonomin vore det än olyckligare om just dessa företag missgynnades.⁷ I ett system baserat på marknadslösningar och utan ett lagreglerat förfarande av obestånd skulle det också vara svårare att upptäcka oegentligheter i form av stora utbetalningar precis innan ett företag hamnar på obestånd.

Mycket av forskningen om konkurser och insolvenslagstiftning kan delas in i två huvudgrupper: den ena fokuserar på rättviseaspekter (*fairness*) av konkurser (återfinns ofta inom den juridiska forskningen) och den andra är inriktad

---

⁵ Det totala värdet på företaget kan ökas om alla borgenärer agerar gemensamt, men samtliga borgenärer maximerar inte med nödvändigtvis sin avkastning.

⁶ För en teoretisk diskussion om detta se t ex White (1998).

⁷ Småföretagens roll för ekonomisk tillväxt och strukturomvandling finns studerad i bl a Baumol (2004), *Small Business Administration* (2003) Acs m fl, (1998).

på ekonomisk effektivitet och viss utsträckning dess effekter på tillväxt (återfinns främst inom den ekonomiska forskningen). Denna studie diskuterar i huvudsak den andra aspekten.

Insolvenslagstiftningar kan delas in på olika sätt. Ett vanligt sätt är att karaktärisera system som antingen borgenärs- eller gäldenärsbaserade. Det innebär att på en glidande skala gynnas antingen gäldenärer eller borgenärer vid konkurser (Buttwill och Wihlbor., 2005:161). Ytterligare ett sätt att dela in konkurssystem är i auktionsbaserade och förhandlingsbaserade (Thorburn, 1999). Det förra innebär att verksamheten överförs till en av tingsrätten utsedd förvaltare, som säljer verksamheten antingen som pågående verksamhet s k *going concern* eller i delar till högstbjudande. I ett förhandlingsbaserat förfarande t ex Chapter 11 i USA omförhandlar ofta företagsledningen själv företagets skuldsida med borgenärerna. Forskningen (t ex Thorburn, 1999) visar dock inte att det ena systemet skulle vara effektivare än det andra.

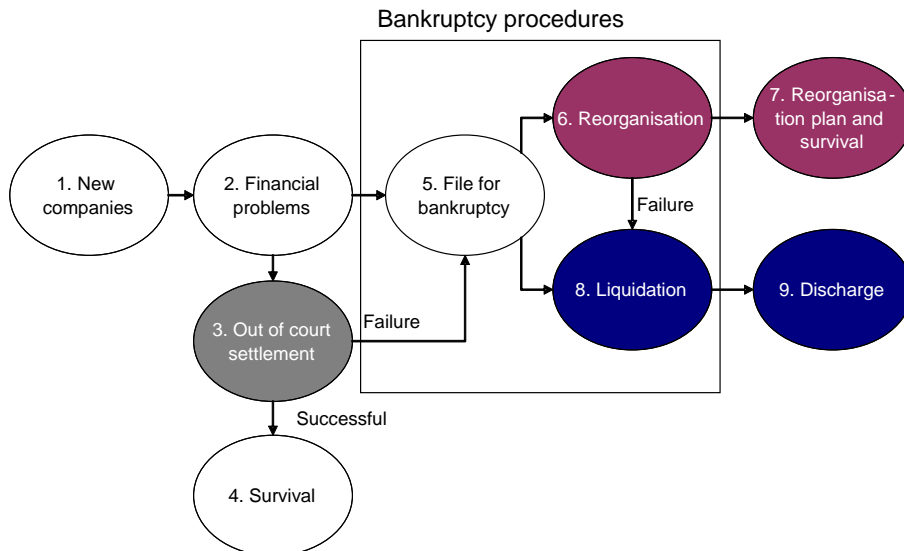
Ett företag som är på obestånd har tre alternativ:

- 1 Konkurs då verksamheten säljs antingen som *going concern* eller företagets tillgångar säljs styckvis och pengarna delas ut till fordringsägarna enligt förmånsrättsreglerna. Dessa två sätt kan även kombineras.
- 2 Rekonstruktion, istället för att gå i konkurs utnyttjar företaget lagstiftning om rekonstruktion och inleder förhandlingar med borgenärerna.
- 3 Frivillig uppgörelse med borgenärer (underhandsackord). Även ibland kallad frivillig rekonstruktion.

Dessa alternativ kan också illustreras i en figur (Figur 2.1). Olika länders lagstiftningar erbjuder olika lösningar men komponenterna i figuren nedan återfinns i en eller annan form i alla länders lagstiftningar.

Figur 2.1 Valmöjligheter för ett företag på obestånd.

Källa: OECD CFE/SME Sekretariat

En vanlig definition på en optimal eller effektiv konkurslagstiftning är att den ska försätta dåliga företag i konkurs och ge företag med överlevnadspotential möjlighet att fortsätta verksamheten (Buttwill & Wihlborg, 2005; Schwartz, 2004 och Jackson, 1986). Ett ineffektivt konkurssystem låter antingen företag med överlevnadsförmåga att gå i konkurs (fel 1) eller håller företag vid liv som borde gå i konkurs (fel 2). Ur ett entreprenörskapsperspektiv innebär fel 2 att resurser som kan användas i nya företag blir inlåsta i ineffektiva företag. Fel 1 innebär att nya företag med överlevnadsförmåga (ekonomiskt effektiva) sätts i konkurs i "onödan". Strikt teoretiskt kan man hävda att även företag med överlevnadsförmåga ska upphöra om dess produktionsresurser kan användas mer produktivt i annan verksamhet. Annorlunda uttryckt, om ett företags tillgångar får ett större värde genom att användas till något annat ska företaget upphöra. I praktiken är det ingen som har vetskap om ett företags möjlighet att överleva, och det är alltid borgenärerna som måste bedöma om de tror att ett företag på sikt ska kunna generera vinst och överleva. Studier i USA, Asien och Norden visar att borgenärer i regel får ut mer vid en rekonstruktion än vid en konkurs (Eisenberg & Tagashira, 1994; Eisenberg, 1995; Alderson & Betker, 1995; Sundgren, 1998).⁸ Dessa studier är statiska till sin karaktär och mäter endast den finansiella avkastningen för borgenärerna. Ur

⁸ Det finns betydande metodologiska problem med dessa studier. Dock ger de samstämmiga resultaten en indikation på att rekonstruktion ger en bättre avkastning för borgenärer än en konkurs.

ett samhällsekonomiskt perspektiv är det intressanta vilka långsiktiga ekonomiska värden som respektive alternativ kan skapa. Borgenärernas finansiella avkastning är inte en bra proxy för samhällsekonomisk nytta.

En aspekt som ofta diskuteras separerat från insolvensrätten är personlig konkurs och en efterföljande skuldsanering. Den forskning och teori som behandlar skuldsanering återfinns i regel inte på samma ställen som forskning kring företagskonkurser och insolvens. Skuldsanering brukar mer ses som ett socialpolitiskt verktyg.⁹ Men ser man insolvensrätten som en del i den ekonomiska dynamiken får skuldsanering en viktig roll. Ett väl fungerande system för personlig konkurs och en effektiv skuldsaneringslag möjliggör för individer att starta företag igen efter en konkurs.

I ett industriellt dynamiskt perspektiv är det minst lika intressant vad som händer efter konkursen. Hur tillvaratas tillgångarna i det insolventa företaget? I en rekonstruktion låter man företaget leva kvar. Något som ibland utmålas som ett alternativ till rekonstruktion är konkursauktion. Det innebär att en konkursförvaltare auktionerar ut bolagets tillgångar till högstbjudande, vilket i många fall kan vara de tidigare ägarna. Studier av bl a Strömberg & Thorburn (1996) visar att företag som köps tillbaka av de gamla ägarna löper nästan dubbel så stor risk i att gå i konkurs inom fyra år jämfört med företag som drivs vidare av en ny ägare. Detta indikerar att ägarbyte skulle kunna vara av godo.

Ofta framförs konkursens stigmatiserande effekt som ett hinder för entreprenörskap. I Europa har detta diskuterats som en av orsakerna till den låga graden av entreprenörskap (se t ex Landier, 2005). Saxenian (1994) förklarar delvis Silicon Valley's framgångar med den tillåtande attityden mot dem som gjort konkurs. Det finns dock inga vetenskapliga studier som visar att konkurs skulle vara mer stigmatiserande för entreprenörer i Sverige än USA (Gratzer, 1996). Anekdotiska bevis tyder på att synen på konkurs är negativ i Sverige. Statistik på att antal konkurser minskar framställs i media ofta som en positiv nyhet och vice versa.¹⁰ Detta behöver emellertid inte innebära att konkurs skulle vara stigmatiserande för individer.¹¹

Fay *et al* (1998) visar med hjälp av statistik från USA att när stigmatiseringen vid personliga konkurser minskar ökar antalet ansökningar om konkurser. Detta är en indikation på att den sociala stigmatiseringen påverkar benägenhet att ansöka om konkurs. Däremot finns det inga, vad vi känner till, studier om hur

---

⁹ Ett tecken på detta är att det i regel är kommunernas konsumentvägledning som ansvarar för information om skuldsanering.

¹⁰ I t ex USA brukar inte statistik om konkurser rapporteras i media.

¹¹ För en lättillgänglig och intressant historisk översikt av synen på konkurser och skulder se t ex Gratzer (1996) eller Albinsson Bruhner (2004).

sociala stigma påverkar benägenheten att starta företag. Fan & White (2003) visar föga förvånande att företagare i USA som har gjort en konkurs har tre gånger så svårt att få banklån än de som inte gjort konkurs. Detta behöver dock inte hänföras till en stigmatisering. Samma studie visar också att en generös konkurslagstiftning d v s där en stor andel av egendomen undantas från konkursboet, också genererar fler entreprenörer.

Denna korta genomgång av teoretiska aspekter på konkurser och entreprenörskap visar att konkursinstitutets utformning på ett flertal sätt påverkar entreprenörer och graden av entreprenörskap i ett land. Dock ger den inga entydiga resultat om hur. Den teoretiska litteraturen pekar också på de målkonflikter som finns inneboende i konkurslagstiftningen med att å ena sidan en ambition att återbetala borgenärer en så stor andel som möjligt och å andra sidan låta individer/företag behålla så mycket så att de kan starta om/rekonstrueras.

3 EUs arbete med gemensamma insolvensregler

EUs arbete inom det närings- och industripolitiska området syftar till att underlätta etablering och utveckling av företag och branscher i Europeiska Unionen och har stor betydelse i arbetet att göra EU attraktivt för investerare och arbetstagare och därigenom skapa möjligheter att fullfölja Lissabonstrategin. Att hålla jämna steg med den snabba tekniska utvecklingen och med tillväxttakten i konkurrerande länder ställer höga krav på såväl medlemsländernas agerande som det gemensamma arbetet inom unionen. Det ställer också krav på att kunna integrera så skilda politikområden som handel, forskning, den inre marknaden, sysselsättning och utbildning, informationssamhället, regional utveckling och beskattning. Samtidigt har det blivit allt mer uppenbart att man måste minska byråkratin och låta de nödvändiga bestämmelserna vara så enkla som möjligt. Många av åtgärderna består av att stödja och samordna medlemsstaternas verksamhet framför allt inom de områden där EU inte har befogenheter att harmonisera medlemsländernas lagar och bestämmelser.

Genom den europeiska handlingsplanen på temat företagsamhet vill EU-kommissionen skapa en positiv atmosfär som uppmuntrar fler människor att starta företag och motivera till insatser som hjälper dessa företag att växa och bli mer konkurrenskraftiga (EU, 2004). Inte minst gäller det att skapa en mer gynnsam miljö för små och medelstora företag.

Bland de olika aktiviteterna återfinns flera åtgärder som riktar sig till företag som upplever ekonomiska problem samt projekt som ska underlätta för entreprenörer att få möjlighet att starta på nytt trots misslyckanden i form av t ex konkurs. Redan 2001 hölls ett första seminarium med temat *Business failures* i Noordwijk, Nederländerna, vilket följdes av rapporten *Helping Businesses Overcome Financial Difficulties* (Europeiska Kommissionen, 2002). Ungefär samtidigt presenterades en längre studie, *Bankruptcy and a Fresh Start* (Philippe & Partner, Deloitte & Touch Corporate Finance, 2002), som behandlar olika medlemsländers lagstiftning kring insolvensfrågor och inställning till ekonomiska misslyckanden.

Under 2002 och 2003 drev Europeiska Kommissionen ett så kallat Best projekt *Rekonstruktion, konkurs och omstart av företag* vars slutrapport publicerades 2003. Rapporten innehåller slutsatser och rekommendationer till medlemsländerna och beskriver ett antal goda exempel inom fyra centrala områden; tidiga varningssignaler, rättssystem, nystart samt sociala attityder. Sammanfattningsvis konstaterades att det finns ett stort behov av system som på ett tidigt stadium kan signalera ekonomiska svårigheter. Det bör också finnas

lättillgänglig information och rådgivning för företagare om vilka olika alternativ som står till buds vid finansiella svårigheter och möjlighet till någon form av rekonstruktion i de fall då företaget anses kunna vara livskraftigt på längre sikt. Rapporten betonar också vikten av att ge företagare möjligheter att starta på nytt efter en konkurs med hänvisning till den analys från Boston Consulting Group som presenterades vid seminariet i Noordwijk, Nederländerna 2001. Enligt Dr Mei-Pochtler, som presenterade analysen, lär företagare i regel av sina misstag och lyckas ofta bättre i framtiden vilket leder till sysselsättning och ökad produktivitet¹².

Det senaste i raden av initiativ från Kommissionen är Best projektet *Stigma of failure and early warning tools*, som arbetar med att ta fram informationsmaterial för företag i svårigheter samt olika typer av verktyg för att på ett tidigt stadium identifiera företag med ekonomiska problem.

I vissa fall är det dock av vikt att det finns gemensamma regler inom EU varför Rådet har antagit en förordning om insolvensförfaranden – insolvensförordningen (Europeiska Kommissionen, 2000). Förordningen tar sikte på gränsöverskridande insolvensförfaranden inom EU, vilket för svenskt vidkommande berör konkurs och företagsrekonstruktion. Huvudregeln är att ett insolvensrätligt förfarande endast kan beslutas i den medlemsstat där gäldenären har sitt huvudsakliga intresse och att detta förfarande får verkan i övriga berörda medlemsstater. Förordningen berörs emellertid inte ytterligare i denna rapport.

---

¹² Europeiska Kommissionen. *The seminar on Business Failure, 10 and 11 May, Noordwijk, the Netherlands. DG ENTR.B1/FvH D(2001)*

4 Svensk insolvenslagstiftning – en översikt

Nedan finns en kortfattade beskrivning av det svenska systemet, främst i syfte att underlätta jämförelser med övriga länders system. För en mer utförlig framställning hänvisas till annan juridisk litteratur.

Den svenska insolvenslagstiftningen omfattar Konkurslagen (1987:672), Lag (1996:764) om företagsrekonstruktion samt Skuldsaneringslagen (1994:334). Dessutom har Förmånsrättslagen (1979:979) och Lag (1986:436) om näringsförbud direkt påverkan på effekterna som följer av obestånd. De två första lagarna gäller för såväl fysiska som juridiska personer medan skuldsaneringslagen enbart är tillämplig på fysiska personer. Den är dock tillämplig både på skulder som uppkommit på grund av näringsverksamhet och konsumtion.

Under senare år har det riktats kritik mot nuvarande ordning, främst med hänvisning till den bristande kopplingen mellan företagsrekonstruktion och konkursförfarande. Risken är dels att företag kan undvika konkurs trots att en sådan kan vara motiverad, dels det omvända, d v s att företag som på sikt skulle kunna ha en överlevnadsförmåga försätts i konkurs utan att möjligheten till rekonstruktion prövats. Ett samlat insolvensförfarande anses kunna råda bot på dessa missförhållanden. Justitiedepartementet har för avsikt att under 2006 tillsätta en utredare för att överväga huruvida Sverige bör införa ett samlat insolvensförfarande eller hur lagstiftningen annars bör ändras för att de nuvarande förfarandena skall fungera bättre.

4.1 Företagsrekonstruktion och ackord

Företag och näringsidkare kan av flera skäl hamna i ekonomiska svårigheter. Det kan naturligtvis bero på bristande kunskaper eller oförmåga att driva företag men också bero på, för entreprenören, händelser som inte går att påverka såsom uteblivna betalningar från kunder, en marknad som plötsligt sviker eller, för ett nytt företag, en betydligt längre startsträcka än förväntat.

Oavsett anledning kan det finnas skäl att anta att företaget kan överleva i ett längre perspektiv under förutsättning att vissa förändringar genomförs. Regler om hur detta kan ske återfinns i Lag om företagsrekonstruktion.

Förfarandet inleds och avslutas av domstol. En förutsättning för att en företagsrekonstruktion ska kunna inledas är att gäldenären inte kan betala sina förfallna skulder eller att en sådan betalningsoförmåga inträder inom kort. Till skillnad från när företaget/näringsidkaren försätts i konkurs behåller gäldenären rådigheten över sina tillgångar även om den i viss mån begränsas. Domstolen utser

en rekonstruktör vars uppgift är att ta fram en plan för hur företaget ska kunna rekonstrueras. Förslaget kan innehålla förändringar av verksamhetens inriktning, organisation och naturligtvis företagets finansiering. Företagsrekonstruktionen kan vara förenad med ett ackord i någon form, men det behöver inte alltid vara fallet.

En av rekonstruktörens första uppgifter är att underrätta samtliga borgenärer om att en rekonstruktion inletts. Till denna underrättelse bifogas bland annat en sammanställning över gäldenärens samtliga tillgångar och skulder samt uppgift om betalningssvårigheternas orsak och ett preliminärt förslag till hur en rekonstruktion skulle kunna genomföras.

I de fall där rekonstruktionen kräver någon form av nedskrivning av obetalda skulder kan det ske genom ett underhandsackord alternativt genom ett offentligt ackord. Formerna för det senare regleras i kapitel 3 i Lag om företagsrekonstruktion.

Under tiden för företagsrekonstruktionen kan borgenärerna inte ansöka om utmätning eller om konkurs. Avsikten med förfarandet är att ge gäldenären ett rådrum och möjlighet att förändra verksamheten för att i ett längre perspektiv kunna överleva, vilket på sikt även bör gynna borgenärerna.

En företagsrekonstruktion är tänkt som ett förhållandevis snabbt förfarande och lagen föreskriver att rekonstruktionen ska avslutas efter tre månader från dagen för beslutet om företagsrekonstruktion. Om det finns särskilda skäl kan domstolen förlänga tiden; dock till maximalt ett år.

4.2 Konkurs

Den nuvarande konkurslagen trädde i kraft den 1 januari 1988. Bestämmelserna gäller för såväl fysiska som för juridiska personer och kräver att gäldenären är på obestånd och att detta inte enbart är tillfälligt. Syftet är att avveckla gäldenärens verksamhet, realisera samtliga tillgångar och fördela överskottet till borgenärerna.

En ansökan om konkurs kan göras antingen av gäldenären eller av någon borgenär. Ansökan ska innehålla uppgift som styrker att gäldenären är på obestånd. När domstolen beslutat om konkurs förlorar gäldenären rätten att råda över sina tillgångar och en konkursförvaltare tillsätts. Från den tidpunkten övertar konkursförvaltaren ansvaret för gäldenärens tillgångar.

I den mån gäldenären är en juridisk person upphör verksamheten och bolaget avvecklas. De borgenärer som inte fått betalning för sina fordringar har efter konkursens avslutande ingen möjlighet att få betalning. En fysisk person som

försatts i konkurs är däremot även efter konkursens avslutande betalningskyldig för de kvarvarande skulderna vilket får konsekvenser för möjligheterna att fortsätta driva näringsverksamhet.

I samband med konkurs gäller att all egendom som tillhörde gäldenären när konkursbeslutet meddelas tillfaller konkursboet. Det finns dock regler om beneficium som undantar egendom som är av sådan beskaffenhet att gäldenären måste få behålla den för att försörja sig och sin familj. Dessa regler överensstämmer med reglerna för utmätning och hindrar att gäldenären blottställs fullständigt. Beneficiereglerna gäller endast för fysiska personer.

4.3 Förmånsrättens innebörd

Vid en konkurs realiseras gäldenärens tillgångar och fördelas till borgenärerna. Grundregeln är att alla fordringar mot gäldenären ska ha lika rätt. Förmånsrätterna utgör emellertid ett undantag. Reglerna återfinns i Förmånsrättslagen vilken reformerades så sent som den 1 januari 2004.

Det finns två slag av förmånsrätter, särskilda och allmänna. De särskilda följer främst med olika slag av panträtt och inteckningar. Dessa fordringar skall betalas med den likvid som erhålls från försäljning av den intecknade egendomen. Den allmänna förmånsrätten följer med bland annat företagsinteckning. Genom den sk förmånsrättsreformen som genomfördes fullt ut den 1 januari 2005 beslutades om en ny form av företagsinteckning som, till skillnad från tidigare, ger allmän förmånsrätt och således omfattar all gäldenärens egendom, inklusive kassa och banktillgodohavanden, men som å andra sidan endast gäller i 55 procent av inteckningens värde. Samtidigt avskaffades statens allmänna förmånsrätt för skatter och avgifter och lönegarantin utökades. Målet med reformen var att underlätta för företag att genomföra företagsrekonstruktion i stället för att gå i konkurs samt att förbättra löneskyddet. ITPS har i uppdrag att utvärdera effekterna av förändringarna. En första delrapport har lämnats den 1 juli 2005 och uppdraget kommer att redovisas i sin helhet den 1 december 2007. Delrapporten pekade dock på de negativa konsekvenser förmånsrättsreformen har haft på små och medelstora företags kapitalförsörjning.

Riksdagen beslutade i mars 2006 att ge regeringen i uppdrag att skyndsamt utarbeta erforderliga lagförslag så att företagsinteckningens värde höjs från nuvarande 55 procent till 100 procent medan reformen i övrigt lämnas oförändrad.

4.4 Näringsförbud

Reglerna om näringsförbud återfinns i Lagen (1986:436) om näringsförbud och innebär i korta drag att en person inte får driva näringsverksamhet, vara firma-tecknare eller i annan egenskap företräda en juridisk person som driver näringsverksamhet. Förbudet meddelas enskilda näringsidkare eller person som i egen-skap av företrädare för en juridisk person – komplementär i kommanditbolag, bolagsman i handelsbolag, ledamot eller suppleant i styrelsen och VD och vice VD i aktiebolag – grovt åsidosatt sina skyldigheter och därmed gjort sig skyl-dig till brottslighet som inte är ringa. Tingsrätten beslutar om näringsförbud efter ansökan från allmän åklagare eller kronofogdemyndigheten. Ett närings-förbud gäller för en viss tid, lägst tre år och högst tio år.

Under perioden 1997-01-01–2006-02-28 har totalt 738 näringsförbud utdömts, varav 215 under 2005. Bolagsverket är ansvarigt för det så kallade närings-förbudsregistret ur vilket man kan begära utdrag. En fullständig förteckning över nu gällande näringsförbud kan erhållas på begäran mot en kostnad av 500 kr.

Den som dömts till näringsförbud får bland annat inte driva näringsverksamhet, vara ledamot eller suppleant i styrelse i aktiebolag, verkställande direktör eller vice verkställande direktör i aktiebolag eller på annat sätt utöva ledningen av näringsverksamhet¹³.

4.5 Skuldsanering

Skuldsaneringslagen innebar en för Sverige helt ny möjlighet att sanera en privatpersons alltför stora skuldbörda. Det finns i princip två olika typer av skuldsanering; frivillig, som beslutas av kronofogdemyndigheten, eller tving-ande, som beslutas av domstol.

Villkoren för skuldsanering finns i 4 § där det framgår att personen ska vara på obestånd och så skuldsatt att han inte kan antas ha förmåga att betala sina skul-der inom överskådlig framtid.

Skuldsaneringen innebär att en privatperson ska använda alla sina inkomster till att under en begränsad period betala sina fordringsägare. Med alla inkomster menas de som överstiger det som är absolut nödvändigt för den fortsatta försörjningen (beneficium). Tiden för en betalningsplan skiftar, men normalt löper den på fem år. Har planen infriats befrias gäldenären från ansvaret för betalning av kvarvarande skulder.

---

¹³ För en fullständig uppräknig se § 6 Lag om näringsförbud

Lagen tar främst sikte på skulder som uppkommit genom konsumtion men skulder som härrör från en tidigare näringsverksamhet kan ingå i en skuldsaneringsuppgörelse. Det framgår dock tydligt i lagen (§4a) att skuldsanering endast kan komma ifråga om verksamheten varit ringa och av enkel beskaffenhet.

I februari 2006 lämnade Regeringen över propositionen ”Ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande”¹⁴ till Riksdagen och förslår att nya regler ska träda i kraft den 1 januari 2007. De nya reglerna syftar till att förenkla och effektivisera hanteringen av förfarandet. Det föreslås emellertid inga förändringar avseende näringsidkares möjligheter att få skuldsanering.

4.6 Statistik över rekonstruktioner, ackord och konkurser i Sverige

Efter att antalet konkurser stadigt minskat sedan toppåret 1992, ökade antalet företagskonkurser i början på 2000-talet för att under de två senaste åren återigen minska. 2004 minskade antalet konkurser med sju procent och 2005 minskade de med ytterligare elva procent.

Tabell 4.1 Antal beslutade konkurser och offentliga ackord för företag och privatpersoner samt skuldsaneringar 2003-2005.

År	Konkurser aktiebolag	Konkurser enskild firma	Offentliga ackord	Fastställda skuldsaneringar
2005	5 226	927	42	1 516
2004	5 908	1 054	47	1 353
2003	6 346	1 140	35	1 231

Källa: ITPS statistikserie konkurser och offentliga ackord samt kronofogdemyndighetens statistik om fastställda skuldsaneringar

Enligt statistiken är det fler män än kvinnor som går i konkurs; 86 procent av de enskilda firmor som gick i konkurs under 2005 ägdes av en man. Jämfört med samtliga enskilda firmor i landet gick 23 av 10 000 enskilda firmor ägda av män i konkurs, medan motsvarande siffra för kvinnor endast var tredjedelen så stor. Antalen offentliga ackord har ökat under de senaste åren. År 2004 uppgick antalet offentliga ackord till 47 stycken, vilket är det högsta antalet sedan 1996.

¹⁴ Proposition 2005/2006:124

Antalet fastställda skuldsaneringar har ökat under de senaste tre åren. Förra året fastställdes 1 516 skuldsaneringar av kronofogdemyndigheten. Utöver dessa beslutade tingsrätten under 2005 om skuldsanering i 769 fall. Statistiken över skuldsaneringar gäller ej näringsidkare.

Antalet konkurser för företag inom tillverkningsindustrin minskade kraftigt under förra året. En ökning drabbade istället detaljhandeln med motorfordon. Antalen konkurser ökade här med hela 12 procent i jämförelse med 2004. Ökningen gällde dock inte den övriga detaljhandeln vars konkurser minskade med 18 procent. Även inom tjänstenäringarna och byggindustrin minskade antalet konkurser med respektive tio och sju procent. Det blev färre konkurser även inom IT-branschen där 394 företag gick i konkurs vilket motsvarar en minskning med 19 procent. Drabbade branscher under 2005 var dessutom post- och telekommunikation, hotell och restauranger, handel och i mindre utsträckning drabbades företag inom jordbrukssektorn.

I jämförelse med 2004 minskade antalet inkomna och avgjorda mål enligt Lagen om företagsrekonstruktion under 2005.

Tabell 4.2 Antal inkomna och beslutade företagsrekonstruktioner 2004-05.

År	Inkomna		Avgjorda	
	2004	2005	2004	2005
Företagsrekonstruktion	170	161	183	135

Källa: Domstolsverket

4.7 Svensk insolvenslagstiftning – en kommentar

I en internationell jämförelse uppfattas den svenska insolvenslagstiftningen som förhållandevis mer borgenärsvänlig än gäldenärstillvänd (Buttwill och Wihlborg, 2005:161), det vill säga det är först och främst borgenärernas intressen som skall bevakas. Det finns inte heller någon egentlig diskussion om hur insolvensreglerna påverkar ett entreprenöriellt beteende, positivt eller negativt. Lagstiftning upplevs snarast ha en statisk syn på ekonomiska förhållanden vid en viss tidpunkt, och syftet är främst att skapa ett fullgott regelverk för hur eventuella tvister ska kunna lösas. I de fall skulder från näringsverksamhet belastar en fysisk person – det kan vara på grund av att rörelsen drivits i form av egen firma eller handelsbolag eller på grund av borgensåtaganden – finns det väldigt små möjligheter att få någon form av skuldsanering.

5 Insolvensförfaranden i några europeiska länder

5.1 Danmark

Danmark har en sammanhållen insolvenslagstiftning *Konkursloven* vilket dock inte innebär att det är ett enhetligt förfarande i likhet med det som finns i Tyskland och Frankrike.

Det finns många likheter mellan det danska och svenska regelverket. Definitionen på obestånd är i princip densamma i de båda länderna och verkningarna av ett konkursbeslut stämmer rätt väl överens liksom reglerna för företagsrekonstruktion inklusive olika former av ackord. Det som särskiljer är främst de nya reglerna om skuldsanering varför dessa ägnas särskild uppmärksamhet nedan.

Handlingsplan för entreprenörskap

I januari 2003 presenterade den danska regeringen *Handlingsplan för entreprenörskap (Handlingsplan for iværksættere)* (Økonomi- og Erhvervsministeriets, 2003). Målet är att främja ett dynamisk och livskraftig näringsliv samt att Danmark ska ha ett av Europas bästa företagsklimat år 2010. Man vill genom fler nya och fler växande företag – dvs en dynamisk ekonomi – skapa förutsättningar för ett fortsatt väl utvecklat välfärdssamhälle.

Handlingsplanen innehåller tio konkreta politiska åtaganden med avsikt att skapa regler som underlättar för nyföretagande och samtidigt ge företag som vill växa bättre villkor. Även om man inte hävdade ett direkt samband mellan insolvenslagstiftning och nyföretagande fanns ambitionen att ta bort de regler och förordningar på området som skapar onödiga hinder för att nå det uppsatta målet. Ett av dessa hinder var konkurslagstiftningen och de ekonomiska problemen som ofta finns kvar efter en avslutad konkurs. Detta var motivet till initiativet *lettere genstart* i handlingsplanen.

Uppdraget till Konkursrådet

Som en direkt effekt av handlingsplanen fick Konkursrådet¹⁵ i Danmark i uppdrag att se över den danska lagstiftningen och komma med förslag på vilka förändringar som skulle behövas för att underlätta för näringsidkare som gått i konkurs och som vill starta igen. Det gällde inte minst att föreslå förbättrade möjligheter att bli kvitt eventuell restskuld genom skuldsanering. En av anled-

---

¹⁵ Konkursrådet inrättades januari 2001 och är ett rådgivande organ till det danska Justitiedepartementet i fråga om insolvensrättslig lagstiftning.

ningarna var att den dåvarande lagstiftningen krävde att gäldenären skulle kunna visa att han förväntades ha en stabil inkomst de kommande åren för att kunna få skuldavskrivning. I det fall gäldenären ville fortsätta att driva näringsverksamhet var detta i princip en omöjlighet.

Konkursrådet lämnade sin slutrapport till regeringen i juni 2004 och i februari 2005 lade regeringen fram ett förslag till ny konkurslag och nya regler för skuldsanering (konkursskattelagen). Förslaget byggde på Konkursrådets rapport men i ett avseende frångick man förslagen. Man ansåg att det fanns fog att korta den föreslagna tiden för skuldsanering, vilket innebar att man minskade avbetalningstiden från fem till tre år för en gäldenär som är restförd på grund av näringsverksamhet. För en person med stora personliga skulder som uppkommit på grund av "överkonsumtion" gäller en period på fem år. Beslutet understryker regeringens önskan att främja riskvillighet och entreprenörskap samt att underlätta för företagare som hamnat i en svår ekonomisk situation. Förutsättning för en skuldavskrivning är dock att det inte förekommit någon form av brottslighet.

Reglerna idag

De nya regler som trädde i kraft i oktober 2005 gäller möjligheter att få delar av restskulden avskriven inom en överskådlig framtid. Detta gör det också enklare att starta ett företag igen efter ett misslyckande. Redan tidigare fanns det möjligheter till skuldsanering men dessa regler användes mycket sällan när det gällde näringsidkare.

För att kunna utnyttja möjligheten till avskrivning gäller dock att företaget ska ha skötts korrekt, att bokföringen är ordnad och att skatter och avgifter betalats. En snabb skuldavskrivning är alltså bara möjlig vid konkurser där ekonomisk brottslighet inte kunnat bevisas eller misstänkas och accepteras bara en gång under en tioårsperiod.

När man diskuterar restskulden är det viktigt att notera att det gäller både skulder som uppstått dels under den tid verksamheten bedrivits som enskild firma likväl som personliga skulder på grund av infriade borgensförbindelser eller personliga åtaganden för ett företag som gått i konkurs.

Fortsatt reformarbete

De nya reglerna kommer att utvärderas i oktober 2006, man har ännu inte kunnat se vare sig negativa eller positiva effekter. Förhoppningar finns att fler människor vågar ta risken att starta företag och att krisdrabbade företagare vågar starta om på nytt.

Arbetet med att reformera konkursreglerna i Danmark fortsätter. I januari 2006 har Globaliseringsrådet¹⁶ diskuterat möjligheten att förkorta tiden för konkursen. Med hänsyn till att skuldsanering först är möjlig när konkursen är avslutad är det angeläget att så långt det är möjligt korta den tid som löper mellan konkursbeslut och avslut av konkursen.

Andra delar i konkurslagen som har identifierats som betydelsefulla för företagandet är alternativa möjligheter till en konkurs, d v s rekonstruktion. Justitiedepartementet i Danmark har anmodat Konkursrådet att överväga behovet av en översyn av konkurslagens regler om rekonstruktion.

5.2 England och Wales

I november 2002 antog det engelska parlamentet *the Enterprise Act* vilken trädde i kraft i juni 2003. Syftet med lagen var att stärka Storbritanniens konkurrenskraft genom bland annat en reformerad insolvenslagstiftning vid sidan av förbättrad konkurrenslagstiftning och ökat konsumentskydd.

Drivkraften att förändra reglerna avseende rekonstruktion och konkurs var en ökad medvetenhet om småföretagens betydelse för landets ekonomiska utveckling, den ofta uttalade rädslan att misslyckas samt alltför få genomförda rekonstruktioner där detta varit möjligt. De största förändringar som kom till stånd med *the Enterprise Act* var att alltid beakta möjligheten till en rekonstruktion, förkorta perioden fram till att restskulderna avskrevs, införa näringsförbud samt att ta bort onödig byråkrati.

Det engelska systemet är komplext och det finns flera snarlika förfaranden. Nedan beskrivs de delar av de olika tillvägagångssätten som bedömts som relevanta för rapporten och intressanta ur ett svenskt perspektiv. För en utförligare beskrivning hänvisas till tabellen i bilaga 1.

The Insolvency Service

The Insolvency Service, myndigheten som ansvarar för politiken och implementeringen av insolvenslagstiftningen, är en del av *the Department of Trade and Industry* men lyder direkt under ministern. De lagar som styr verksamheten är främst *the Insolvency Acts* (1986), *the Company Directors Disqualifications Act* (1986), *the Employment Rights Act* (1996) och *the Companies Act* (1985). Ramverket garanterar en metodisk, transparent och förutsägbar hantering av ekonomiska misslyckanden.

---

¹⁶ Det danska Globaliseringsrådet tillsattes av regeringen i april 2005 för att agera som rådgivare inför Danmarks strategi i den globala ekonomin. Rådet består av 26 medlemmar från fackföreningar, näringsliv, utbildningsväsendet och forskningsvärlden.

De arbetsuppgifter som *the Insolvency Service* ansvarar för är bland annat att administrera och utreda orsak till konkurser, genomföra s k *Individual Voluntary Arrangement* (en typ av avbetalningsplan), rapportera misskötsel av insolventa företag, biträda regeringen i obeståndsrelaterade frågor samt informera allmänheten om gällande lagstiftning. Förutom kontor i London finns det ett nätverk med 38 regionala kontor vid vilka *official receivers* arbetar. En *official receiver* kan i princip jämföras med en svensk konkursförvaltare men utan vinstintresse.

Det nuvarande regelverket för juridiska personer

Ett företag som befinner sig i en obeståndssituation har möjlighet att välja mellan olika förfaranden beroende på rådande omständigheter. Terminologin såväl som förfarandet skiljer sig åt beroende på om det är en enskild näringsidkare som har problem eller en juridisk person. Termerna *bankruptcy* och *Individual Voluntary Arrangement* används enbart vid personliga konkurser under det att *liquidation* (alternativt *winding up*), *administration* och *administrative receivership* (två olika typer av rekonstruktion) används när det är fråga om förfaranden som berör juridiska personer.

Ett av syftena med de nyligen genomförda förändringarna var att uppmuntra fler företagare som hamnat i ekonomiska svårigheter att använda sig av förfarandet *administration* – en form av företagsrekonstruktion – för att undvika konkurs. Detta förfarande sätts i gång efter ansökan från gäldenären eller en borgenär och en *administrator*, god man, utses för att hitta lösningar på de uppkomna svårigheterna. Möjligheten att rädda företaget genom såväl finansiella åtgärder som eventuella förändringar i organisation och inriktning på verksamheten ska prövas innan tillgångar säljs och/eller en eventuell *liquidation* genomförs. Det är alltså en *hierarchy of objectives*, en form av målprioritering, där ambitionen är att:

- först verka för att livskraftiga företag som råkat i svårigheter får en chans att rekonstrueras som *going concern*, och om inte det lyckas
- genomföra andra åtgärder med syfte att se till att samtliga borgenärer får ett bättre utfall än de skulle få i en konkurssituation och först i tredje hand,
- försätta bolaget i konkurs, vilket ofta medför att det är pantinnehavare och övriga borgenärer med förmånsrätt som får utdelning.

Det finns även möjligheter till frivilliga överenskommelser *Company Voluntary Arrangements* vilket liknar det vi i Sverige kallar för underhandsackord.

Liquidation eller, som det också kallas, *winding up* är den generella termen för att avsluta en juridisk person. Man skiljer mellan *Creditors' Voluntary Liquidation* där ett insolvent bolag själv ansöker om likvidation och *Compulsory Liquidation* vilket sker när en borgenär med en fordran överstigande £750 ansöker om detta vid domstol.

I de fall ett bolag drivits vidare trots en obeståndssituation, då bokföringen varit undermålig eller man försummat att betala avgifter och skatter kan företagets verkställande direktör eller person som på annat sätt utövat ledning över verksamheten dömas till *disqualification*, d v s näringsförbud. Näringsförbudet gäller för en period mellan två till femton år. Uppgifter om beslutade *disqualifications*, inklusive underskottet i konkursen, anledning till beslutet samt perioden förbudet gäller, finns tillgängligt för allmänheten via Internet i registret *Disqualified Directors Register*¹⁷.

Det nuvarande systemet för fysiska personer

När enskilda näringsidkare får ekonomiska problem och hamnar i en obeståndssituation kan man försöka rädda verksamheten genom en frivillig överenskommelse *Individual Voluntary Arrangement*, en avbetalningsplan. Det är ett formellt förfarande där ansökan görs hos domstol och en auktoriserad *insolvency practitioner*, en form av god man, biträder gäldenären. Efter att ansökan inlämnats till domstol kan borgenärerna inte vidta åtgärder, vilket innebär att det uppstår en tidsfrist då man kan försöka hitta en lösning på problemen. Om borgenärer som svarar för minst 75 % av skulderna accepterar den föreslagna lösningen vinner den laga kraft för samtliga.

Om en *Individual Voluntary Arrangement* inte går att få till stånd kan gäldenären själv ansöka om beslut om *bankruptcy* hos domstolen. En borgenär vars fordran uppgår till minst £750 har också den möjligheten. För gäldenären innebär ett sådant beslut att en *official receiver* tar över ansvaret för tillgångarna, genomför nödvändiga försäljningar och fördelar influtna medel till borgenärerna.

Eftersom tillgångarna per definition inte täcker samtliga skulder vid en *bankruptcy* beslutas en avbetalningsplan – *Income Payments Agreement* – en överenskommelse mellan gäldenären och konkursförvaltaren om att betala en del av kommande inkomster för att, så lång som möjligt, täcka borgenärernas förluster. En sådan plan kan löpa som längst tre år och är en av de nyheter som introducerades i den nya lagstiftningen. Den tidigare ordningen *Income payments order* förutsatte domstolsbeslut.

¹⁷ www.companieshouse.gov.uk/ddir/ (besökt 060501)

Konkursperioden är maximalt ett år varefter avslut sker. I samband med att konkursen avslutas erhåller gäldenären så kallad *discharge* d v s den skuld som inte har kunnat betalas eller omfattas av avbetalningsplanen skrivs av automatiskt.

Det görs inte någon skillnad om skulderna uppkommit genom näringsverksamhet eller genom konsumtion, t ex kontokortskulder. Ett krav är dock att gäldenären är samarbetsvillig och lämnar alla uppgifter som behövs för att avsluta förfarandet. Innan beslutet fattas måste samtliga kreditorer informeras och de kan då emotsätta sig en tidig skuldsanering. Det är emellertid inte ovanligt att konkursen avslutas tidigare än efter ett år efter konkursbeslutet. Den genomsnittliga tiden ligger på sju månader.

Efter ett konkursbeslut finns det inget hinder för att personen i fråga fortsätter att driva näringsverksamhet. Det finns dock vissa restriktioner när det gäller att uppta nya lån, agera under annat namn eller registrera en juridisk person. För att inte föra kunder och långivare bakom ljuset noteras dock konkursen i ett register, *the Individual Insolvency Register*. Registret innehåller uppgifter om pågående konkurser samt de som avslutats de senaste tre månaderna. Där finns även uppgifter om vilka som beviljats en *Individual Voluntary Arrangement*, *Fast-track Voluntary Arrangement* samt de som fått en *Bankruptcy Restriction Order* (se nedan). Registret är tillgängligt via Internet för allmänheten och kostar inget att utnyttja¹⁸. Efter ett år tas namnet bort i officiella registret men det finns fortfarande möjlighet att verifiera om ett företag har gått i konkurs genom kreditupplysningen under 6 år.

I de fall där gäldenären inte handlat korrekt och konkursen föregåtts av bedrägligt agerande kan domstolen besluta om en *Bankruptcy Restriction Order* (BRO). Det kan jämföras med ett svenskt näringsförbud och gäller för en period på två till femton år. Mellan 1 000 och 1 500 personer anmäls dock varje år för ”*bad conduct*” vilket kan leda till åtal. De flesta av dessa anmäls p g a av att de drivit verksamheten vidare trots obestånd eller på grund av att bokföring saknas. En BRO upphäver inte skuldsanering.

Kan man se några förändringar?

Antalet nyregistrerade företag har ökat med 22 procent sedan 2002 och det finns en tydlig trend att *administration* har ökat i betydelse när det gäller rekonstruktionsförfaranden. Samtidigt kan man konstatera att antalet konkurser har minskat. *The Insolvency Service* redovisar vidare att antalet konkurser där gäldenären uppfyller avbetalningsplanerna ökat liksom betalda belopp.

¹⁸ www.insolvency.gov.uk/index.htm (besökt 060410)

I samband med EU-kommissionens konferens om insolvens och nystart¹⁹ framhöll Mike Norris från *The Insolvency Service* fyra viktiga lärdomar när det gäller att uppmuntra företagsrekonstruktioner och nystart efter misslyckade satsningar och samtidigt värna om det offentliga intressen.

- ”Early action is everything.” Det behövs tidiga åtgärder. Oavsett om det är fråga om en juridisk eller fysisk person som driver verksamheten måste insatser sättas in omgående och med enkla medel.
- Användning av ”paketlösningar” vid t ex försäljning av egendom underlättar snabb hantering. Den måste dock vara transparent och väl dokumenterad för att försäkra borgenärerna att deras gemensamma intresse verkligen tas till vara.
- ”Information is King.” Information måste vara lättillgänglig; om man vill upprätthålla en sund konkurrens och främja ett ärligt företagande måste de som missbrukar systemet ”hängas ut”.
- Det tar tid att ändra attityder och beteenden. Det är först när förändringarna blivit del av vardagen som man kan skönja de verkliga effekterna.

5.3 Frankrike

Insolvenslagstiftningen i Frankrike är i hög grad inriktad på att hjälpa de företag som råkat i ekonomiska svårigheter och den skiljer sig därmed rätt mycket från den svenska lagstiftningen.

Den viktigaste lagen *Loi n 85-95 du 25.11.1985 relative au redressement et à la liquidation judiciaire des entreprises* trädde i kraft 1 jan 1986 och gäller i princip endast företag. Rekonstruktion av det insolventa företaget och värandet av sysselsättning prioriteras framför borgenärernas intresse. En reformering genomfördes nyligen och bland annat infördes ett nytt förfarande den 1 januari 2006 vilket går under beteckningen *La Loi de sauvegarde des entreprise*. Ordet *sauvegarde* kan översättas till svenska med ”skydd, garanti, värna om” och indikerar att prevention och förhandling prioriteras samt att man så långt som möjligt och på ett tidigt stadium försöker underlätta för företag som fått ekonomiska problem.

Syftet med denna nya form av rekonstruktion är att motivera företagare att tidigare än idag förutse – och erkänna – ekonomiska problem och därmed söka hjälp i tid, dvs när det fortfarande finns möjligheter att ”rädda” verksamheten. Man vill också verka för att företag flitigare ska använda ett *out-of-court system*. Den amerikanska *Chapter 11*-processen har till viss del varit en inspirationskälla.

¹⁹ Conference on Insolvency and Fresh Start, Brussels 28 March 2006

Den tidigare möjligheten till rekonstruktion, *Le redressement* som från början var avsedd att leda till en rekonstruktion med en fortsatt verksamhet har inte fungerat. Tvärtom har 97 % av dessa företag faktiskt misslyckats i sin avsikt och därmed också varit tvungna att avsluta sin verksamhet med konkurs.

De nuvarande reglerna

I den franska lagstiftningen finns det fem olika möjligheter att agera för företag med ekonomiska problem, varav den första är ett helt informellt förfarande.

Le Mandat ad Hoc – att likna med ett underhandsackord – är ett förfarande som är möjligt att vidta vid ett antal olika situationer när ett företag råkar i problem. Tillvägagångssättet är helt och hållet konfidentiellt och blir inte känt för tredje man. Det är endast företagsledaren som kan begära *le mandat ad hoc* och förhandlingarna mellan företaget och borgenärerna sker med hjälp av ett ombud, *mandataire*, som utses av domstolen. Uppdraget för ombudet, liksom den tid ombudet ska vara företaget behjälpligt, beslutas av domstolen. Förfarandet kan därmed helt och hållet formas efter företagets behov.

La Conciliation är ett helt nytt förfarande och trädde i kraft den 1 januari 2006²⁰. Ett företag som har rättsliga eller ekonomiska problem kan ansöka om *conciliation* vilket innebär möjlighet att få professionell rådgivning. Förutsättningen är att företaget inte ställt in sina betalningar tidigare än 45 dagar före ansökan inlämnas till domstol.

Ansökan om *la conciliation* kan bara begäras av företagsledaren, vilken också har möjlighet att själv föreslå den *conciliateur*, ”god man”, han vill använda sig av.

För att motivera bolagets finansörer att medverka i rekonstruktionen har en ny form av säkerhet införts för de finansörer som bidrar med nytt kapital, andra tillgångar eller tjänster. Om företaget inte skulle klara sig trots rekonstruktionen har dessa bästa förmånsrätt direkt efter lönerna som alltid ligger först i ordningen i Frankrike. Denna regel motsvaras i Sverige av 10§ 4p Förmånsrättslagen och 2:15 Lagen om företagsrekonstruktion.

De borgenärer som av någon anledning inte medverkar till uppgörelsen kan vara tvungna att vänta med sin betalning i upp till två år. Lagen försöker dock uppmuntra samtliga borgenärer att delta. Förfarandet kan vara helt konfidentiellt om man kommer överens i godo men det finns också möjlighet att under vissa förutsättningar få ett domstolsbeslut och därmed göra överenskommelsen offentlig.

---

²⁰ La Conciliation ersatte det tidigare Règlement amiable

I denna form av rekonstruktion kan sociala och fiskala myndigheter delta och efterskänka hela eller delar av obetalda avgifter/skatter och man betonar ofta vikten av att ha en balans mellan åtgärder som vidtas av offentliga parter och det privata näringslivet.

La Sauvegarde ska användas för att ge ett företag med problem möjlighet att, i lugn och ro tillsammans med sina kreditgivare, komma överens om en plan för hur företaget ska kunna rekonstrueras och verksamheten drivas vidare.

Processen startas när en gäldenär inser att han har eller, inom en viss framtid, kommer att få svårt, att infria alla sina åtaganden. Beslut om betalningsinställelse får dock inte ha fattas. Ansökan om att få inleda förfarandet inlämnas till domstol som beslutar om en s k observationsperiod. Samtidigt tillsätts en rådgivare *administrateur judiciaire* som stöttar den gamla ledningen i driften av verksamheten.

Perioden, som kan pågå sex månader och vid behov förlängas en gång, ger företagsledaren möjlighet att sammanställa en rapport där företagets ekonomiska och sociala situation beskrivs och redogör för aktuella förmögenhetsvärden. Rapporten ska kompletteras med en plan för möjligheterna att komma tillrätta med de uppkomna svårigheterna. Den senare kan innehålla nytt kapital, nedskrivning av skulder, försäljning av tillgångar, uppsägningar etc. Under observationsperioden kan borgenärerna inte vidta rättsliga åtgärder för att inkassera obetalda skulder.

Planen förhandlas med borgenärerna. Om det är frågan om större företag med fler än 150 anställda och en omsättning överstigande 20 miljoner € företräds finansierarna av två olika kommittéer. Den ena företräder de huvudsakliga finansierarna medan den andra företräder leverantörerna.

Den överenskomna planen fastställs av domstolen och är bindande för samtliga borgenärer förutsatt att 2/3 accepterat densamma. Tiden för genomförandet kan vara så lång som tio år. Om planen inte genomförs finns det inte möjlighet att göra annat än att försätta bolaget i konkurs.

Le redressement judiciaire som från början var avsett för att rekonstruera företag har inte fungerat som det var tänkt och förhoppningen är att detta förfarande ska minska i betydelse. Erfarenheterna visar att cirka 90 procent av samtliga företag som ansökt om förfarandet ändå försatts i konkurs och endast 10 procent rekonstruerades och levde vidare. Den största skillnaden är att man i den nya proceduren dels försökt att ge företagsledaren argument att agera så tidigt som möjligt dels att de som skjuter till nytt kapital eller andra tillgångar får en förbättrad säkerhet. Förhoppningen är att *Le redressement judiciaire* ska fasas ut och ersättas av den nya *Sauvegarde*-processen.

La Liquidation Judiciaire är tillämpligt när betalningsinställelse är beslutad och det är uppenbart att verksamheten inte kan drivas vidare. Här återstår enbart ett arbete att sälja tillgångarna och fördela ersättningen till borgenärerna. I samband med den senaste reformeringen av lagen vidtogs några åtgärder som förenklar arbetet och minskar byråkratin vilket dock gäller främst små företag som har max tre anställda och inte innehar fastigheter.

Näringsförbud

Möjligheten till att döma någon till näringsförbud finns och perioden kan variera upp till 15 år beroende på omständigheterna.

5.4 Nederländerna

I december 2003 publicerade det nederländska näringsdepartementet, *the Enterprise Directorate of the Ministry of Economic Affairs*, skriften *Action for Entrepreneurs!* vilken innehåller tre olika delar för att förbättra näringsklimatet i landet. Det handlar om att förenkla för de entreprenörer som vill starta företag, om åtgärder för att underlätta för redan etablerade företagare och slutligen om att skapa förutsättningar för att överlåta företag och se över förfaranden i samband med finansiella svårigheter.

Ett antal förändringar inom de två förstnämnda områdena har redan genomförts och just nu är översynen av den nederländska insolvenslagstiftningen inne i ett slutskede. Ett förslag kommer med största sannolikhet att presenteras före sommaren och ännu så länge finns inget skriftligt förslag. Några av de förslag och förändringar som diskuteras presenteras nedan vilket förhoppningsvis ger en uppfattning om hur man resonerar och ser sambandet mellan entreprenörskap och insolvenslagstiftningen i Nederländerna.

Idag finns det en sammanhållen lagstiftning uppdelad i tre olika kapitel varav det första handlar om likvidation, det andra om anstånd med betalning och det tredje om möjligheten för fysiska personer att beviljas skuldsanering. Ambitionen med det kommande förslaget är att få en bättre strukturerad, tydligare, snabbare och mer transparent lagstiftning. Man vill ha ett enhetligt system och nedan presenteras några av de förslag som idag diskuteras att genomföras.

Ett samlat insolvensförfarande

En ambition med den nya lagstiftningen är att åstadkomma ett samlat insolvensförfarande. När en näringsidkare/företag är på obestånd ska en ansökan om att starta ett insolvensförfarande lämnas till domstol där en särskilt utbildad domare ska bedöma vilken åtgärd som bör vidtas. Ansökan ska kunna lämnas in av gäldenären själv om man kan visa att man inte kommer att klara av sina

skulder som förfaller till betalning i en nära framtid. Det är också möjligt för borgenärer att ansöka om att försätta någon i konkurs men de måste vara minst två och dessutom ska skulderna ha förfallit till betalning och betalningsoförmågan ska inte vara tillfällig. Några förändringar i ansökningsförfarandet är inte planerat.

När ansökan inkommit till domstol kommer det att finnas fyra möjliga vägar att fortsätta:

- 1 Likvidation; vilket innebär att man säljer boet så att man får in så mycket pengar som möjligt för att täcka borgenärernas fordringar.
- 2 Försäljning av företaget som *going concern*, då det till exempel finns en bärkraftig idé men fel management.
- 3 Rekonstruktion av företaget med möjlighet till *co-management* under en viss tid.
- 4 Skuldsanering, vilket enbart är aktuellt för fysiska personer, kräver att man under en viss tid ska kunna visa på *financial good behaviour*.

Skuldsanering

En privat näringsidkare ska kunna få skuldsanering och trots det kunna fortsätta driva sin verksamhet inklusive åta sig nya skuldförbindelser men med ”övervakning”. Tiden för detta kommer att föreslås till tre år.

Ändrad förmånsrättsordning

En vilja finns också att ändra i förmånsrättsordningen genom att inte automatiskt ge prioriterade borgenärer odelad möjlighet att utnyttja sin separationsrätt av innehavda panter eller inteckningar. Domaren ska först ge sin syn på huruvida det är bäst att sälja företaget som en *going concern* eller om tillgångarna ska säljas var för sig. På detta sätt ska det finnas möjlighet att ta tillvara samtliga borgenärens intresse, även om det skulle kunna ske på bekostnad av de borgenärer som har särskild förmånsrätt genom innehav av inteckning eller pant. Detta kan naturligtvis vara en stor nackdel för prioriterade borgenärer och diskussionerna är för närvarande livliga om detta är rätt väg att gå.

En annan tänkt förändring är att göra hela borgenärskollektivet mer engagerat genom att även ge de oprioriterade borgenärerna möjlighet till utdelning. Tanken är att, efter att pant- och inteckningsinnehavare fått sin rättmätiga del, fördela kvarvarande värden mellan borgenärer med allmän förmånsrätt och de oprioriterade på ett sätt så att samtliga borgenärer får någon utdelning. Andelen som ska gå till de oprioriterade är inte preciserad men ett förslag som cirkulerat

är att fördelningen sker 2:1. Avsikten är dels att gynna leverantörer som ofta är mindre företag och som kan fara mycket illa av en stor förlust i en konkurs, dels att göra samtliga borgenärer mer intresserade av att samarbeta med förvaltaren under utredningen. Ytterligare en fördel skulle kunna vara att ge leverantörer ett motiv att reagera på ett tidigt stadium när betalning uteblir.

Slutligen har man även ambitionen att ändra på det allmännas förmånsrätt. Även detta är under livlig debatt.

Näringsförbud

Idag finns i princip inget näringsförbud i Nederländerna. Visserligen måste en näringsidkare som är försatt i konkurs, ha ett *preliminary authority* för att få starta på nytt, men om vederbörande tror sig bli nekad så finns det enkla sätt att kringgå detta. Det finns därför planer på att införa möjligheter till att besluta om näringsförbud i samband med de övriga förändringar som kommer att genomföras.

Skuldsaneringen idag

Den skuldsanering som idag gäller var från början avsedd för personer som kommit i obalans med sin privata ekonomi. Handläggningen sköts normalt sett av personal inom socialtjänsten. Problemen uppstår då det är företagare som ansöker om att få hjälp med sina skulder eftersom deras problem är annorlunda än de normala klienterna som oftast är tungt belastade av kreditkortsulder. Genom en förändring i lagstiftningen hoppas man kunna erbjuda bättre, snabbare och mer kompetent handläggning av företagare som har stora skulder efter en avslutad konkurs. Det saknas helt enkelt kompetens för att hantera dessa. Idag är en tredjedel av dem som söker skuldsanering företagare. Det är också en arbetskraftsintensiv verksamhet vilket i sin tur innebär att den är rätt dyrbar.

Andra kommande åtgärder

I samband med att insolvenslagstiftningen ses över kommer också andra områden att revideras.

Det gäller t ex ett förslag att ta bort bestämmelsen om ett minsta belopp när det gäller aktiekapital som idag är 18 000 €. Man anser att det ska vara ett marknadsbeslut och inte sättas av staten. Det kommer dock även fortsättningsvis att finnas möjlighet att driva företag i en form som liknar enskild firma.

En annan åtgärd som diskuteras är att se över vilka dokument som företag måste lämna till "bolagsverket". Även lagstiftningen för stiftelser kommer att ses över.

Ärliga och oärliga konkurser

Många av de åtgärder man vidtar är för att minska stigmatiseringen av en företagare som försatts i konkurs. Det understryks också ständigt att det är viktigt att göra åtskillnad mellan oärliga och ärliga konkurser. Det är en liten grupp som ansvarar för den ekonomiska brottligheten men de sprider dåligt rykte och skapar en felaktig bild av företagsamhetens betydelse.

5.5 Insolvensförfarande i EU – en kommentar

Beskrivningen ovan är ett försök att visa hur fyra olika europeiska länder resonerar och i vissa fall har förändrat sitt regelverk för näringsidkare och företag som hamnat i ekonomiska svårigheter. I samtliga fall har viljan varit att hitta en balans mellan att tillgodose borgenärernas rätt att få utdelning och möjligheten för näringsidkaren att klara av att fortsätta driva sitt företag eller få möjlighet att starta på nytt efter en konkurs. Olika vägar har valts men det finns också likheter. Det är också tydligt att man i dessa fyra länder sett sambanden mellan insolvenslagstiftningen och entreprenörskap och sysselsättning. En annan likhet är önskan att få företagare att reagera och agera så tidigt som möjligt för att kunna hitta former för en lyckad rekonstruktion. Avslutningsvis vill vi peka på ambitionen att stötta ärliga företagare och ge dessa en ny chans efter misslyckanden samtidigt som de som missbrukar system eller ägnar sig åt någon form av brottsligt beteende inte ska kunna åtnjuta dessa fördelar. Det gäller självfallet i högsta grad möjligheten att få någon form av avskrivning av den skuld som återstår efter en avslutad konkurs.

6 Insolvenslagstiftningen i USA

Syftet med *The Federal Bankruptcy Code* i USA är ”to relieve the honest debtor from the weight of oppressive indebtedness and permit him to start afresh free from the obligations and responsibilities consequent upon business misfortunes” (US Supreme Court, 1934). Trots att detta citat har många decennier på nacken anses det fortfarande bära giltighet och citeras ofta. En modernare variant är: “To give an honest debtor a "fresh start" in life by relieving the debtor of most debts, and to repay creditors in an orderly manner to the extent that the debtor has property available for payment”.²¹ Idén att ge människor en ny start kan ofta ses som en del i den amerikanska identiteten och återkommer ständigt i litteratur och rapportering om konkurser. Författarna till en av de mest sålda böckerna om konkurslagstiftning i USA skriver att: ”One of the main reasons the United States has had such a forgiving bankruptcy system is that a forgiving system supports capitalism, risk taking, and entrepreneurialism” (Martin & Paley, 2006: 147).

Den federala insolvenslagstiftningen i USA är *Federal Bankruptcy Code – Title 11*. Den är indelad i 8 kapitel, som har fått ge namn åt de olika insolvensrättsliga reglerna. Den innehåller regler såväl om konkurs och rekonstruktion som skuldsanering. Ofta när det talas om *Bankruptcy Law* i USA avses all insolvensrättslig lagstiftning. Nuvarande lagstiftning är från 1978 men har sedan dess fått ett flertal tillägg. Den ersatte *Bankruptcy Act* från 1898. Konkurslagstiftningen i USA är i princip federal, d v s USA har en nationell konkurslag. Emellertid är exempelvis *beneficium* (s k *exemptions*), beroende av delstatslagar, så i praktiken har delstaterna inflytande på hur konkurslagstiftningen tillämpas.

När man talar om insolvensrättsliga åtgärder i USA använder man ofta kapitelbeteckningar som representerar olika regler. När *Bankruptcy Code* instiftades 1978 valde kongressen att bara använda ojämna kapitelnummer (1-13) så att det fanns utrymme för tillägg (Baird, 2001). Kongressen lade 1986 till kapitel 12 och 2005 tillkom kapitel 15. Nedan följer en kort beskrivning av innehållet i de nio kapitlen som utgör *Federal Bankruptcy Code*.

---

²¹ www.uscourts.gov/bankruptcycourts.html (besökt 060412)

- **Chapter 1**
Chapter 1 (Ch1) innehåller definitioner och vilka delar av lagen som gäller för olika typer av konkurser.
- **Chapter 3**
Chapter 3 (Ch3) beskriver administrativa rutiner för konkurser, t ex vilka som får företräda borgenärer respektive gäldenärer.
- **Chapter 5**
Chapter 5 (Ch5) identifierar borgenärernas fordran på gäldenärerna och hur de kostnader som uppstår i samband med konkursen skall fördelas mellan borgenärer och gäldenärer.
- **Chapter 7**
Chapter 7 (Ch7) kan tillämpas på privatpersoner, aktieföretag (*corporations*) och *Partnerships*.²² Ch7 är en ”vanlig” konkurs där en person (privat eller juridisk) inte kan betala sina skulder och en *trustee*²³ likviderar alla icke-undantagna tillgångar och använder intäkterna från detta för att betala borgenärerna.
- **Chapter 9**
Chapter 9 (Ch9) utgör ett regelverk för städer (*municipalities*) som går i konkurs.
- **Chapter 11**
Chapter 11 (Ch11) innebär att ett företag får konkursskydd (*bankruptcy protection*) under en begränsad tid för att kunna rekonstrueras.
- **Chapter 12**
Chapter 12 (Ch12) påminner om Ch13 men reglerar skuldavskrivning för jordbrukare och fiskare.
- **Chapter 13**
Chapter 13 (Ch13) är en lag som ger möjlighet till skuldsanering för privatpersoner. Ch13 innebär att en avbetalningsplan inrättas som löper under en period av 3-5 år.
- **Chapter 15**
Chapter (15) reglerar företagskonkurser när tillgångar och/eller gäldenärerna finns utspridda i flera länder. Ch15 bygger på den modellag om *cross-border insolvency* som United Nations Commission on International Trade Law rekommenderade 1997 (UNCITRAL, 1997).²⁴

---

²² Den bolagsrättsliga formen Partnership motsvarar närmast ett handelsbolag i Sverige, dock finns skillnader. Se Zackrisson (2004) för en översikt av bolagsformer i USA.

²³ Trustee motsvarar förvaltare i Sverige och administreras av United States Trustee Program (www.usdoj.gov/ust besökt 060108) som är en enhet inom Justitiedepartementet. US Trustee Program motsvaras i Sverige av Tillsynsenheten inom Kronofogdemyndigheten. Trustees utses i USA av Attorney General

²⁴ USA är ett av ett tiotal länder som har infört UNCITRALs rekommendationer. Sverige har inte gjort det.

USA har en samlad insolvenslagstiftning i den meningen att alla federala lagar i USA som rör insolvens återfinns i *Federal Bankruptcy Code*. *Federal Bankruptcy Code* erbjuder däremot inte ”en ingång” för företag som är på obestånd. I praktiken är det dock möjligt för ett företag att inleda ett Ch7-förfarande men, om omständigheterna ändras, övergå till en rekonstruktion enligt Ch11. Eftersom delstaterna har stort inflytande på hur lagen tillämpas kanske det är svårt att tala om en samlad insolvensrätt.

Antalet företagskonkurser i USA har varierat mycket de senaste decennierna men utan att öka över tiden. Däremot har personliga konkurser ökat kraftigt. Tabellerna nedan visar hur många konkursansökningar som har lämnats in de senaste åren av företag respektive individer.

Tabell 6.1 Antal företag som ansökte om konkurs i USA.

År	Chapter 7	Chapter 11	Chapter 12	Chapter 13
2005	28 006	5 923	380	4 808
2004	20 192	9 186	108	4 701
2003	20 631	8 474	712	5 138

Källa: U.S. Courts Bankruptcy Statistics 2003-2005

Siffrorna i tabellen ovan är svåra att jämföra med svenska förhållanden eftersom de flesta insolventa småföretag i USA inte officiellt går i konkurs. Reglerna skiljer sig förvisso mellan delstater, men i de flesta fall måste ett registrerat företag betala en årlig avgift (skatt), som ska betalas i samband med att årsredovisning skickas in. När ett företag inte skickar in sin årsredovisning (och betalar avgiften) avregistreras det och upphör att existera. Att ansöka om konkurs kostar dessutom en avgift (utöver eventuella advokatarvoden) och många företagare väljer av naturliga skäl att låta företaget avregistreras utan en officiell begravning i form av en konkurs. Inte sällan medför en ”konkurs” (avregistrering) i ett företag att ägaren/ägarna också går i personlig konkurs (Warren & Lawless, 2005). Många företagskonkurser döljer sig därför bland personliga konkurser. Konkursstatistiken omfattar alla typer av företag. Men eftersom det endast finns nationella register på Corporations (Aktiebolag), vilka uppgår till ca 5 miljoner, är det också svårt att ställa antalet konkurser i relation till antalet företag.

Tabell 6.2 Antal individer som ansökte om konkurs i USA.

År	Chapter 7	Chapter 11	Chapter 13
2005	1 631 011	877	407 322
2004	1 117 766	946	444 428
2003	1 156 274	930	467 999

Källa: U.S. Courts Bankruptcy Statistics 2003-2005

I USA går mellan en halv och en procent av befolkningen i personlig konkurs varje år. Ökningen 2005 av ansökningar om Ch7-konkurser kan till stor del förklaras av de förändringar som ägde rum i konkurslagstiftningen. Många passade på att ansöka om konkurs eftersom det efter oktober 2005 blev svårare att få Ch7-konkurs (se nedan). En undersökning, som gjorts efter att de nya reglerna trädde ikraft 2005, visar att de vanligaste orsakerna till konkursansökningar från privatpersoner är förlust av arbete och/eller höga sjukvårdskostnader i samband sjukdom (National Association of Consumer Bankruptcy Attorneys, 2006). Ingen liknande undersökning har de senaste åren gjorts på företag som ansöker om konkurs.

6.1 The Federal Bankruptcy Code i USA

Detta kapitel om insolvenslagstiftning i USA fokuserar i synnerhet på tre områden: konkurs (Chapter 7), företagsrekonstruktion (Chapter 11) och personlig skuldsanering (Chapter 13). Dessa tre kapitel motsvarar i till stora delar den svenska insolvensrättsliga lagstiftningen.

Federal Bankruptcy Code handhas av speciella konkursdomstolar (Bankruptcy Courts) som är federala. Det finns åtminstone en i varje delstat.²⁵ I praktiken sköts det praktiska arbetet av en *trustee* och domstolen godkänner endast konkursen, rekonstruktionen eller skuldavskrivningen. De egentliga förhandlingarna äger vanligtvis rum på s k *creditors meeting*, som leds av *trusteen*.²⁶

Ett av särdragen i USAs konkurslagstiftning är dess generösa *beneficium* (kallas *exemption* i USA) för individer som går i konkurs. Det finns ett federalt *beneficium* men det står delstaterna fritt att följa det eller att utforma egna regler. Vissa delstater låter borgenärerna välja mellan de federala och delstatens regler. En av de viktigaste bitarna i *beneficium* är *homestead exemption*. Den innebär att borgenären inte ska behöva bli av med sin bostad vid en konkurs. Innebörden varierar dock mycket mellan delstater, i t ex Florida får borgenären behålla sitt hus, oavsett värde, medan det i de flesta andra delstater finns en

²⁵ För mer information se www.uscourts.gov/bankruptcycourts.html (besökt 060412).

²⁶ Det officiella namnet är Section 341 meetings efter lagrummet som reglerar dem.

övre gräns för husets värde. Utöver bostad brukar personlig egendom och bil ingå i beneficium.²⁷ Några delstater inkluderar i vissa fall även delägarskap i ett *Partnership* (ungefär motsvarande handelsbolag) i beneficium.

Det som motsvarar förmånsrättsordningen i USA är indelningen av fordringar i *priority claims*, *secured debts* och *unsecured debts*. *Priority Claims* är prioriterade fordringar och omfattar de flesta skatter och administrativa kostnader som uppkommit i samband med konkursen och för privatpersoner även underhållsbidrag. *Secured debts* är sådana skulder som har en säkerhet i form av t ex en pant. Alla övriga skulder är *unsecured debts* och har lägst prioritet.

Chapter 7 – Företag

Ett företag ansöker i regel om en Ch7-konkurs om det inte finns någon räddning för företaget. Företaget kan antingen själv ansöka om konkurs, s k frivillig konkurs, eller så kan borgenärerna lämna in en ansökan, s k ofrivillig konkurs. Ansökan om konkurs lämnas in till en konkursdomstol (*Bankruptcy Courts*). Om en konkursansökan lämnas in av en borgenär kan företaget vanligtvis omvandla det till en Chapter 11 (Baird, 2001: 17). När konkursansökan är inlämnad tillsätts en *trustee*, som övertar ansvaret för tillgångarna, och för att de säljs samt fördelar inkomna medel mellan borgenärerna. För att ett företag ska kunna ansöka om Ch7-konkurs krävs inte att det är insolvent. Ch7-konkurs syftar i regel till att visa att företaget inte har tillgångar att betala sina borgenärer och att eventuella *lawsuits* mot företaget för att kräva in betalning är meningslösa (Baird, 2001: 17). Företaget kan säljas som en *going concern* men vid Ch7-konkurser är det dock ganska ovanligt. Tillgångarna brukar istället säljas styckvis.

Chapter 7 – Individer

Närmare 70 procent av alla personliga konkurser i USA har gått via Ch7. I oktober 2005 gjordes en förändring av Ch7, som innebär att individer inte kan ansöka om Ch7-konkurs om det antas finnas möjlighet att återbetala skulderna inom tre år. Individen får istället ansöka om Ch13 (se nedan). Förändringen innebär bl a att individer som har en inkomst över delstatens medianinkomst endast under vissa omständigheter kan få skuldavskrivning.²⁸ Innan oktober

²⁷ Vad som ingår i beneficium i olika delstater utgör en intressant läsning som i många fall reflekterar den delstatens politiska kultur och ekonomisk historia.

²⁸ Om individen/hushållet efter diverse avdrag har mindre än \$6000 kvar att betala oprioriterade (unsecured) fordringar kan Ch7-konkurs beviljas.

2005 kunde en individ i princip välja om han/hon ville ansöka om konkurs enligt Ch7 eller skuldsanering enligt Ch13.²⁹

Ansökan lämnas liksom för företag in till en speciell konkursdomstol. Vid ansökan om konkurs ingår alla personens tillgångar i konkursboet (*estate*). Allt som intjänas efter detta exkluderas och ses som *fresh start property*.³⁰ Liksom vid företagskonkurser tar en *trustee* över ansvaret för konkursboet (*estate*) och säljer tillgångarna, med undantag från *exemption*, och fördelar intäkterna till borgenärer. En Ch7-konkurs går i vanliga fall fort och i de flesta fall finns det inte tillgångar som överstiger *beneficium*. Eftersom *beneficium* skiljer sig mycket är mellan delstater är utfallet i Ch7-konkurser beroende på delstat.

Förändringen i konkursreglerna för privatpersoner har kritiserats för att göra det svårare för individer att få en *fresh start* och för att ha en negativ inverkan på viljan att starta företag. 17 procent av alla personliga konkurser i USA inkluderar någon form av företagsrelaterade skulder (Lawless and Warren, 2005). För att undvika detta gäller inte de nya reglerna för företagsrelaterade skulder. Oavsett inkomst kan en individ som har företagsrelaterade skulder alltid få en Ch7-konkurs och behöver inte ha en skuldavskrivning enligt Ch13.

Chapter 11– Företagsrekonstruktion

Ch11 introducerades 1988 men har sin bakgrund i den stora depressionen på 1930-talet då det fanns ett starkt samhällsligt intresse för att behålla så många företag och arbetstillfällen som möjligt. Ch11 är det mest omfattande av konkurskapiteln. Ch11 används främst av större företag på grund av att det i regel krävs stora finansiella resurser för att överleva under rekonstruktionsperioden. Den kan även användas av privatpersoner med hög inkomst och stora skulder men inkluderar då någon form av skuldavskrivning.³¹ Ch11 för individer är dock mindre vanligt.

Rekonstruktionsarbetet sköts av en kommitté som utses av *US Trustee*. Denna kommitté består i regel av representanter för borgenärerna. När ett företag är i Ch11 har gäldenären rätt att inom 120 dagar lägga fram ett förslag till rekonstruktion. Har de inte gjort det kan borgenärerna lägga fram sin plan för rekonstruktion om inte domstol förlänger gäldenärens tidsfrist.³² I Ch11 får alla i regel

²⁹ Det fanns även i de tidigare reglerna en klausul om *substantial abuse*, som innebar att en individ skulle ansöka om skuldsanering (Ch13) istället för konkurs (Ch7) om han/hon skulle kunna betala tillbaka delar av sina skulder. I praktiken var det dock ganska enkelt att få en Ch7-konkurs istället för en Ch13.

³⁰ Det finns ett antal undantag t ex restskatt och arv som tillfaller gäldenären inom sex månader efter konkursansökan.

³¹ Individer med *unsecured debts* som överstiger \$922 975 och *secured debts* överstigande \$307 675 (år 2005) kan inte få skuldavskrivning enligt Ch13 utan får använda sig av Ch11.

³² För en beskrivning av processen se Baird (2001: Kapitel 1).

en del av sina fordringar men oprioriterade fordringar (*unsecured debts*) erhåller sällan mer än 20 procent av sin fordran (Baird, 2001: 82 and White, 1998).

Det finns i USA en omfattande kritik mot Chapter 11. Den går i regel ut på att alltför många bolag tillåts överleva och att dessa ändå går i konkurs senare. Denna typ av seriekonkurser kallas informellt för Chapter 22 (Hotchkiss, 1995). Det finns ett antal studier i USA som indikerar att många företag som rekonstrueras istället borde gå i konkurs. Hotchkiss (1995) analyserade börsbolag i USA och visade att 40 procent av de rekonstruerade bolagen fortsatte att göra förluster åren efter rekonstruktionen och 32 procent rekonstruerades ånyo inom tre år. Samma studie visade också att 70 procent av de rekonstruerade bolagen efter rekonstruktionen hade en vinst som låg under branschgenomsnittet. Andra studier (Ravid & Sundgren, 1998; Thorburn, 1998) visar att andelen rekonstruerade bolag i USA ungefär motsvarar andelen bolag i Sverige och Finland som sålts som *going concern*. Man skulle kunna hävda att rekonstruktion och försäljning av ett konkursbo som *going concern* i praktiken innebär samma sak för borgenärer och anställda. Eftersom det inte sällan är de gamla ägarna som köper tillbaka sitt konkursdrabbade företag, blir inte skillnaden så stor för dem heller.

En annan kritik mot Ch11 är att förhandlingarna mellan fordringsägarna ofta blir extremt utdragna och kostsamma (LoPucki, 1993). Beräkningar visar att rekonstruktionstiden i genomsnitt är 24 månader (Flynn, 1998). Detta gör att många företag inte har resurser att vara i Ch11. Ett annat problem med den utdragna processen är att många småföretag ofta kommer i kläm eftersom de inte har finansiella reserver att vänta tills det konkursskyddade företaget har utträtt ur Ch11 och eventuell utbetalning av fordringar äger rum. Den utdragna processen med Ch11 kan bli en dödsbys i sig för företaget eftersom det i regel genererar negativ publicitet och det kan delvis förklara den låga överlevnadsgraden som diskuterades ovan. I USA löser många företag sina finansiella problem med en informell rekonstruktion (Thorburn, 1999).

Ett alternativ till Ch11 som har dykt upp i debatten i USA är att tillämpa ett auktionsförfarande där en extern konkursförvaltare auktionerar ut bolagets tillgångar (i klump eller i delar) varefter intäkterna fördelas bland fordringsägarna i strikt förmånsrättsordning (Baird, 2001). Fördelarna med detta är att kostnaderna för rekonstruktionen minskar och att tillgångarnas värde maximeras samt att de olika intressenterna inte tillåts påverka konkursens utgång. Mot detta kan invändas att många tillgångar är specifika och deras värde maximeras endast i kombination med rätt entreprenör/ägare. Dessutom kan

---

finansiella problem drabba en hel bransch och det av den anledningen inte finns någon lämpig köpare med tillräckliga finansiella resurser.

Chapter 13 - Skuldavskrivning

Ett alternativ till konkurs (Ch7) för privatpersoner är att ansöka om skuldavskrivning. Den fungerar som Ch7, fast på sätt och vis tvärtom. Vid en Ch7-konkurs säljs alla tillgångar, med undantag vad som ingår i beneficium, som finns vid konkursansökan och intäkterna delas ut till borgenärerna. Ch13 fungerar så att vid ansökan om skuldavskrivning får gäldenären behålla alla tillgångar³³ hon/han har vid ansökningstillfället. Däremot måste gäldenären ge upp del i sin framtida inkomst. Gäldenären måste under skuldavskrivningstiden betala ett belopp som minst motsvarar värdet på tillgångarna som överstiger beneficium vid ansökningstillfället. Detta belopp måste täcka värdet på alla prioriterade fordringar. Om dessa krav inte kan uppfyllas återstår bara Ch7-konkurs.

Liksom vid en Ch7-konkurs lämnas en ansökan till en konkursdomstol som tillsätter en trustee, som meddelar alla fordringsägarna. Trusteen har också ansvaret att presentera en avbetalningsplan för domstolen. En avbetalningsplan löper på antingen 3 eller 5 år. Den ska konfirmeras av konkursdomstolen. Om borgenären fullföljer hela betalningsplanen blir samtliga skulder (även de som inte är återbetalda d v s oftast de oprioriterade fordringarna) avskrivna.

Som diskuterats ovan fick Ch13 hösten 2005 ett tillägg som gör det svårare att få skuldavskrivning. Detta har uppmärksammats mycket i USA, delvis på grund av att personlig konkurs är en realitet och ett reellt hot för många amerikaner men framför allt för att de nya reglerna befaras förhindra entreprenörer att starta om på nytt. Syftet med tillägget var att de som har möjlighet att betala tillbaka delar av sina skulder också ska göra det. En av tillskyndarna av den nya lagstiftningen var kreditkortsbolag och andra finansiella institutioner.

Att rekonstruera sina skulder via ett Ch13 ses fortfarande som mindre stigmatiserande än en Ch7-konkurs (Skeel, 2001). Trots detta anses Ch7 mer attraktivt än Ch13 eftersom den raderar ut skulderna direkt.

6.2 Avslutande kommentarer USA

För att sammanfatta diskussionen ovan kan man säga att ett företag som är utan hopp ansöker om konkurs enligt Chapter 7. Finns det en möjlighet att företaget ska kunna överleva och det inte är ett mindre företag, ansöks om konkursskydd enligt

³³ Det finns ett antal undantag t ex arv som tillfaller gäldenären inom sex månader efter konkursansökan och restskatt.

Chapter 11. Chapter 11, som ofta framförs som ett bra exempel i Europa är kritiserad i USA. Det verkar som om det framför allt är utanför USA som Ch11 anses som ett lyckat exempel på lagstiftning. I USA är det mest något som används för att rekonstruera stora företag, ofta sådana som är *too big to fail!* Exempel på detta är flygbolagen i USA, varav tre av de sex största är eller nyligen har varit i Ch11.

Individer i USA vill hellre ha personlig konkurs (Ch7) än skuldsanering (Ch13). Detta har sedan 2005 blivit svårare och Ch7-konkurs används numera endast för individer med låg inkomst som inte rimligen kan betala tillbaka alla sina skulder. Intressant är att företagsrelaterade skulder är undantagna och de berättigar alltid en individ till "rätten" att få en Ch7-konkurs. Motiven till förändringen i konkurslagen som gjorde det svårare att få Ch7, dvs gå i personlig konkurs var att för många hade missbrukat konkurssystemet "*In recent years, too many people have abused the bankruptcy laws*".³⁴ Detta uppgavs ha gjort krediter dyrare och mer svårtillgängliga. Förändringen syftade till att öka tillgången på krediter, speciellt för låginkomsttagare.³⁵ Den nya lagen har dock kritiserats för att missgynna entreprenörskap och göra det svårare för individer att ånyo starta ett företag efter en konkurs (Fortune, 2005). De nya reglerna har varit ikraft för kort tid för att det ska finnas några utvärderingar ännu.

En annan aspekt som bidrar till att få individer på fötter, företagare såväl som andra, är det generösa beneficiumet. Storleken på detta varierar kraftigt mellan delstater (White, 2005). Studier (Fan & White, 2005) visar att individer som bor i de delstater som har generöst beneficium också har flest företagare. Samma studie visar också att de som bor i en delstat med generöst beneficium har högre sannolikhet att starta företag än de som bor i en delstat med låg beneficium.³⁶ Skillnaderna mellan delstater med låg respektive hög beneficium är betydande och statistiskt signifikanta.³⁷ Andra studier visar också att de delstater med högt beneficium har högre räntor och sämre tillgång på krediter (White, 1997). Fay *et al* (2002) visar också att hushåll i delstater med ett högt beneficium är sannolikare att ansöka om konkurs än hushåll i andra delstater.

---

³⁴ www.whitehouse.gov/news/releases/2005/04/20050414-5.html (besökt 060418)

³⁵ www.whitehouse.gov/news/releases/2005/04/20050420-5.html (besökt 060418)

³⁶ Fan & White (2003) baseras på statistik innan de nya strängare reglerna för personlig konkurs trädde ikraft.

³⁷ I det statistiska materialet kunde man göra åtskillnad på de som ägde sitt hus och de som hyrde. Även de som hyrde sitt boende var sannolikare att äga företag i delstater med högt beneficium.

7 Slutsatser

Insolvenslagstiftningens effekter på entreprenörskap och ekonomisk tillväxt har uppmärksammats av bland annat OECD. EU-kommissionen har sedan flera år drivit projekt för att sprida kunskap och diskutera erfarenheter inom området mellan olika medlemsländer. Utan att göra en heltäckande genomgång av forskning indikerar den att det finns ett samband mellan insolvenslagstiftning och entreprenörskap.

I 2006 års vårproposition konstaterar regeringen att globaliseringen ställer nya krav, att Sveriges konkurrenskraft måste stärkas och att det måste bli lättare att vara företagare, bli företagare och att få företag att växa³⁸. Ett antal åtgärder har redan vidtagits och nya föreslås men till skillnad från många länder i vår omvärld diskuteras inte sambandet mellan insolvensrätten och ett entreprenöriellt samhälle.

Insolvenslagstiftning ska fylla fler behov än de tillväxtpolitiska. Den ska förhindra kriminalitet och upplevas som rättvis. Företagande är alltid ett risktagande och lagstiftaren måste hitta en balans mellan å ena sidan att främja risktagande och acceptera ärliga misslyckanden och å andra sidan motverka snedvriden konkurrens och bestraffa brottslighet. Det är viktigt är att klargöra vilka syften den svenska insolvenslagstiftningen ska ha och vilka eventuella målkonflikter som finns och hur dessa ska hanteras. Detta kan exempelvis göras som i England/Wales där man har en *hierarchy of objectives*, där de olika målen rangordnas och på så sätt tydliggör de politiska prioriteringarna.

Sverige måste ha en insolvenslagstiftning som främjar entreprenörskap

Med hänsyn till den forskning vi lyft fram samt baserat på beskrivningarna och redovisade erfarenheter från andra länder i kapitel 5 och 6 är vi övertygade om att även Sverige bör beakta insolvensrättens betydelse för ett ökat företagande och den ekonomiska tillväxten.

Syftet med insolvenslagstiftning måste vara tydligt

Regeringen överväger att införa ett samlat insolvensförfarande. I samband med en sådan förändring bör en diskussion föras om lagens syfte och dess effekter för den ekonomiska tillväxten. Vi tror att en förändrad insolvensrätt bör utformas så att:

³⁸ Regeringens proposition 2005/06:100, 2006 års ekonomiska vårproposition

- den uppmuntrar, eller åtminstone inte hindrar, individer att starta företag
- den underlättar för företagare att starta ett nytt företag efter en ”ärlig” konkurs,
- insolventa företag snabbt och till låg kostnad kan rekonstrueras, eller avvecklas så att resurserna kan överföras till en effektivare användning.

Behov av tidiga varningssystem för att spara kostnader och tid

I en dynamisk ekonomi måste produktionsresurserna ständigt vara i omdaning. Konkurs är ett sätt att frigöra resurser till en förhoppningsvis effektivare användning. Den enskilde företagaren ska inte låsas in i ett långdraget konkursförfarande utan så fort som möjligt få möjlighet att fortsätta med sitt företagande. Det är oftast av mindre vikt om det sker i ett rekonstruerat företag eller i en ny verksamhet. En billig och snabb ”felaktig” konkurs kan i många fall vara samhällsekonomiskt effektivare än en utdragen och dyr ”rätt” konkurs. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är det därför viktigt att resurser, mänskliga såväl som kapital, frigörs. I USA liksom på flera håll i Europa riktas det ofta kritik mot olika former av rekonstruktionsförfarande. Det anses vara för dyrt, ta för lång tid och påbörjas för sent. Företag som har genomgått en rekonstruktion uppvisar ofta fortsatta problem i form av dålig lönsamhet och behöver rekonstrueras ånyo. I syfte att öka chansen till att genomföra lyckade rekonstruktioner arbetar EU-kommissionen med att ta fram verktyg för att på ett tidigt stadium identifiera företag med ekonomiska problem, s k *early warning system*. I syfte att få fler lyckade rekonstruktioner skulle det vara av värde att överväga att införa ett sådant system i Sverige.

Pröva möjlighet till skuldavskrivning för näringsidkare

Möjligheten till skuldavskrivning påverkar direkt entreprenörens möjlighet att på nytt starta företag. Skuldsanering har i Sverige företrädesvis använts för att få konsumenter på fötter efter att ha skuldsatt sig. Man kan redan idag beviljas skuldsanering för företagsskulder men endast med hänsyn till näringsverksamhetens ”ringa omfattning och enkla beskaffenhet”. I Sverige är det alltså lättare att få skuldsanering för oansvarig överkonsumtion än för skulder som uppkommit i samband med att man drivit företag.

Såväl i USA som i flera länder i Europa kan skulder som har uppkommit i samband med näringsverksamhet avskrivas. I vissa fall är det till och med lättare och en kortare avbetalningsperiod accepteras om skulderna härrör från näringsverksamhet.

Förutsättning för att även i Sverige ge personer med företagsrelaterade skulder kortare avskrivningstid är innovativt och bör diskuteras. Om utvidgade regler för skuldsanering införs i Sverige där även företagare i

större utsträckning kan få skuldsanering krävs troligen en annan kompetens i handläggning än för närvarande.

Se över reglerna för beneficium

En annan aspekt än hur länge och hur mycket en individ som går i konkurs ska betala är hur mycket han/hon inte behöver betala, det s k beneficiumet. Debatten i USA om konkurslagens påverkan på entreprenöriella aktiviteter handlar till stora delar om hur mycket individer får behålla (beneficium) efter en konkurs. Studier indikerar att ett högt beneficium leder till fler entreprenörer. Dels får en individ lättare att starta om igen efter en konkurs, dels minskar risken för förstagångsentreprenören när de vet att de får behålla mer efter en eventuell konkurs. Mot detta ska givetvis vägas att fordringsägarna får en mindre kaka att dela på vid en konkurs. Detta kan få effekten att kreditgivare blir mer restriktiva att finansiera företag. Studier i USA indikerar att delstater med högt beneficium både har något högre räntor och mindre utbud av krediter men att det likväl startas fler företag i dessa delstater. En ny bred syn på den insolvenslagstiftning som även omfattar detta skulle kunna bidra till att förbättra klimatet för entreprenörer. Vi är medvetna om att detta får konsekvenser för andra delar av svensk lagstiftning, vilket dock inte borde utgöra något oöverstigligt hinder.

Fortsatta studier

Denna rapport är skriven inom ITPS utlandsbaserade omvärldsanalys och har främst fokuserat på nyligen genomförda eller pågående förändringar i insolvenslagstiftning i Sveriges omvärld. Studiens begränsade omfattning har gjort att endast fem länder har kunnat beskrivas. Det har givetvis genomförts förändringar även i andra länder vilka vore av stort intresse för svensk del att studera, t ex Tyskland, Kanada och länder i östra Europa.

Ett annat område som borde studeras närmare är hur immateriella tillgångar påverkar insolvenslagstiftningen. En utvecklingstendens i den industrialiserade världen är att företagens balansräkningar i allt högre grad består av immateriella tillgångar. I takt med att tjänstesektorn växer sig större kommer denna tendens med all säkerhet att fortsätta. Detta illustreras i t ex Tovman (2004) som visar att nuvarande svenska insolvenslagstiftning är dåligt anpassad till företag med stor andel humankapital. Det råder dock oklarheter om vilka effekter detta bör ha på utformandet av en ny insolvenslagstiftning. Vi har inte stött på material om detta i våra fallstudier, dock indikerar intervjuer att detta kan bli en utmaning för insolvenslagstiftningen liksom det har varit för redovisningen. En ny svensk insolvenslagstiftning som är framåtsyftande behöver ta hänsyn till denna utveckling.

Referenser

Litteratur:

- Acs, Z., Tarpley, F. A, and Phillips, B. D. (1998) *The New American Evolution: The Role and Impact of Small Firms*. Washington, DC: SBA. Office of Advocacy
- Armour, J och Cumming, D, *Bankruptcy Law and Entrepreneurship*, June 2005, University of Cambridge Centre for Business Research Working Paper No. 300
- Baird, D. (1986) *The Uneasy Case for Corporate Reorganization*. *Journal of Legal Studies*. 15, 127-147.
- Baird, D. G. (2001) *Elements of Bankruptcy*. New York: Foundation Press.
- Baumol, W. J. (2004) *Entrepreneurial enterprises, large established firms and other components of the free-market growth machine*. *Small Business Economics* 23 (1), 9-21.
- Buttwill, K. and Wihlborg, C. (2005) *The efficiency of the bankruptcy process – an international comparison*. In G. Eliasson *The Birth, the Life and the Death of Firms*. Stockholm: The Ratio Institute.
- Eliasson, G. (ed) (2005) *The Birth, the Life and the Death of Firms: the role of entrepreneurship, creative destruction and conservative institutions in a growing and experimentally organized economy*. Stockholm: The Ratio Institute.
- Enterprise Act (2002) Chapter 40. London.
- Europeiska Kommissionen (2000) *Rådets förordning om insolvensförfaranden*, (EG) nr 1346/2000, maj.
- Europeiska Kommissionen (2002) *Att hjälpa företag med finansiella svårigheter. En vägledning om god praxis och principer när det gäller företagsrekonstruktioner, konkurser och nystarter av företag*. Byrån för europeiska gemenskapernas officiella publikationer: Luxemburg
- Europeiska Kommissionen (2003) *Best-projektet ”Rekonstruktion, konkurs och omstart av företag”*. Sammanfattande rapport. September 2003
- Europeiska Kommissionen (2004) *Meddelandet från Kommissionen till Rådet och Europaparlamentet Handlingsplan: En europeisk dagordning för entreprenörskap KOM (2004)*.

- Fan, W. and White, M. J. (2003) Personal bankruptcy and the level of entrepreneurial activity. *Journal of Law and Economics*, 43, 543-567.
- Fortune Small Business (2005) Fewer Fresh Starts, May.
- Friedman, T. (1999) *The Lexus and the Olive Tree: Understanding Globalization*. New York: Farrar, Straus Giroux.
- Global Entrepreneurship Monitor (2004)
- Global Entrepreneurship Monitor (2005) Report on High-Expectation Entrepreneurship, London Business School, Mazars, Babson.
- Gratzer, K. (1996) *Snabbmat i Automat*. Doktorsavhandling, Stockholms universitet.
- Gratzer, K. (2002) Konkursinstitutet som finansiell institution. Working Paper Nr 7, Ratioinstitutet.
- Gratzer, K. och Sjögren H. (1999) *Konkursinstitutets roll i svensk ekonomi*. Stockholm: Riksbankens Jubileumsfond och Gidlunds förlag.
- Hotchkiss, E. S. (1995) Post-bankruptcy Performance and Management Turnover. *Journal of Finance*. 50, 3-21.
- ITPS (2005a) Nyföretagandet i Sverige 2003 och 2004. S2005:008
- ITPS (2005b) Konkurer och offentliga ackord 2004. S2005:004
- Jackson, T. (1986) *The logic and limits of Bankruptcy Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kok, W. Rapport från högnivågruppen, under ledning av Wim Kok.(November 2004) *Möta utmaningen, Lissabonstrategin för tillväxt och sysselsättning*.
- Landier, A. (2005) Entrepreneurship and the Stigma of Failure. Working Paper, New York University, Stern School of Business.
- Lawless, R. M. and Warren, E. (2005) The myth of the disappearing business bankruptcy. *California Law Review*, 93.
- Martin, N. and Paley, S. (2006) *The New Bankruptcy Law & You*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Martinger, S. (2003) *Norstedts Juridiska Ordbok. Juridik från A till Ö*. Norstedts Juridik AB.

- OECD, *Working Party on small and medium-sized enterprises and entrepreneurship – Entrepreneurship Policy indicator for bankruptcy legislation in OECD member and non-member economies*. CFE/SME(2006)3
- Nutek (2003) Ett starkt entreprenörskap. Stockholm: Nutek.
- Philippe & Partner, Deloitte & Touch Corporate Finance (2002) Bankruptcy and a fresh start: Stigma on failure and legal consequences of bankruptcy, Brussels, July.
- Regeringskansliet (2006) Budgetproposition 2005/06:1.
- Regeringskansliet 2006 års ekonomiska vårproposition 2005/06:100,
- Saxenian, A.-L. (1994) *Regional Advantage: culture and competition in Silicon Valley and Route 128*. Cambridge, MA; Harvard University Press.
- Schwartz, A. (2004) *A normative theory of business bankruptcy*. Working Paper, American Law & Economics Association.
- Skeel, D. A. Jr. (2001) *Debt's Dominion: a history of bankruptcy law in America*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Small Business Administration (2003) *Small Serial Innovators: the small firms contribution to technical change*. Washington DC: SBA Office of Advocacy.
- Strömberg, P. (2000) Conflicts of Interest and Market Illiquidity in Bankruptcy Auctions. Theory and tests. *Journal of Finance*. 55 (6), 2641-2691.
- Strömberg, P. och Thorburn, K. (1996) *An Empirical Investigation of Swedish Corporation in Liquidation Bankruptcy*. EFI Research Report, Stockholm School of Economics.
- Sundgren, S. (1999) Konkurer och företagsrekonstruktioner ur ett rätts-ekonomiskt perspektiv. I K. Gratzner och H. Sjögren (eds).
- Tervahauta, P. och Zackrisson, M. (2004) *Offentlig Upphandling i EU och USA: hinder och möjligheter för små och medelstora företag*. Stockholm/Östersund: ITPS.
- Thorburn, K. (2000) Bankruptcy Auctions: Costs, Debt Recovery, and Firm Survival, *Journal of Financial Economics* 58, 337-368.
- Thorburn, K. (1999) Konkurs med auktion: Kostnader, utdelning och VD:s Incitament. I K. Gratzner och H. Sjögren (red), *Konkursinstitutets betydelse i svensk ekonomi*, Gidlunds Förlag.

- Tovman, P. (2004) Konkurs eller företagsrekonstruktion?: en studie ur IT-företagets perspektiv. Stockholm: Juridiska institutionen
- Tuula, M. (2001) Rekonstruktion av företag inom insolvenslagstiftningens ramar – en jämförande studie i svensk och amerikansk insolvensrätt. Doktorsavhandling, Stockholms Universitet.
- UNCITRAL (1997) Model Law on Cross-Border Insolvency with Guide to Enactment. Vienna: UNICTRAL.
- White, M. J. (2006) Bankruptcy and small business – lessons from the U.S. and recent reforms. DICE Report, Institute for Economic Research, Munich.
- White, M. J. (1998) Corporate Bankruptcy. In P. Newman (ed) The New Palgrave Dictionary of Economics and Law. New York: Macmillan Press.
- Zackrisson, M. (2004) Skattesystemet i USA: en översikt med fokus på småföretag och deras finansiärer. Stockholm/Östersund: ITPS.
- Økonomi- og Erhvervsministeriets (2003), Handlingsplan for iværksættere, Januari, København, Danmark.

Konferenser

- Conference on insolvency and fresh start, Bryssel 28 Mars 2006, arrangerad av Europeiska Kommissionen
- Maîtrisez vos difficultés: Les nouvelles mesures de sauvegarde des entreprises , Paris, 27 mars 2006, arrangerad av Re-crée

Intervjuer

- Davidhoff, Brian, Lawyer, Ruter, Hobbs & Davidhoff. Los Angeles
- De la Bursi-Franssen, Jeannine, Ministerie van Economische Zaken, Haag, Nederländerna
- Deharveng, Jérôme, Magistrat, Chef du Bureau, Ministère de la Justice, Paris, Frankrike
- Simon, Joëlle, Directrice des Affaires Juridiques, Mouvement des Entreprises de France, Paris, Frankrike
- Larsen, Morten, Fuldmægtig (Head of Section), Erhvervs- og byggelsestyrelsen, Økonomi- og Erhvervsministeriet København, Danmark
- Michail, David E. Attorney at Michail and Partners. Los Angeles

Norris, Mike, Director of Policy, The Insolvency Service, London, UK

Outin-Adam, Anne, Directeur, Chambre de Commerce et d'Industrie de Paris,
Frankrike

Schnell-Lauritzen, Dennis, Chefkonsulent, Økonomi- og Erhvervsministeriet,
København, Danmark

Texier, Anne-Sophie, Magistrat, Adjoint au Chef du Bureau, Ministère de la
Justice, Paris, Frankrike

White, Michelle J. Professor, University of California San Diego.

Bilaga 1

Nedan följer en beskrivning av för studien centrala begrepp, hämtade ur Norstedts Juridiska Ordbok – Juridik från A till Ö, femte upplagan.

Ackord är en ekonomisk uppgörelse mellan en näringsidkare med betalnings-svårigheter och hans fordringsägare. Ackord förekommer såväl i konkurs som vid företagsrekonstruktion. Överenskommelsen innebär vanligtvis att borgenärerna sätter ned sina krav med vissa procent och överskjutande fordran faller bort. Frivillig uppgörelse benämnd underhandsackord, är en överenskommelse utan myndighets medverkan. Tvångsackord eller offentligt ackord som det benämns vid företagsrekonstruktion sker under medverkan av konkursförvaltare, rekonstruktör och domstol. Tvånget består i att vissa borgenärer eventuellt måste acceptera ett framlagt ackordsförslag.

Beneficium är vad en gäldenär alltid får undanta för egen och sin familjs räkning när det är fråga om utmätning eller konkurs. Beneficiet är givetvis till för att inte helt blottställa den skuldsatte. Vad som undantas från utmätning är inte en gång för alla givet utan variera från tid och standard. Rent allmänt kan väl sägas att vad som behövs för att hemmet ska kunna leva vidare inte bör kunna tas i anspråk av fordringsägarna.

Borgenär, eller fordringsägare, är den som har ett krav mot någon.

Företagsinteckning, kan efter ansökan därom beviljas i all den näringsverksamhet som rörelseidkare bedriver här i landet. En näringsverksamhet som flera utövar gemensamt får intecknas endast som en enhet för sig. En företagsinteckning kan inte beviljas gemensamt i flera verksamheter som utövas av olika näringsidkare. Dessutom måste sökt inteckning överensstämja med tidigare beviljade vad gäller den intecknade verksamhetens art eller giltighetsområde. Inteckningarna har företrädesrätt i den ordning de söks. Är de att hänföra till samma inskrivningsdag gäller de med lika rätt om inte sökanden begärt annorlunda.

Företagsrekonstruktion, som är särskilt reglerat i lag, är ett sätt att få ett företag med betalningssvårigheter åter på fötter. Det åligger en av tingsrätt utsedd rekonstruktör dels att undersöka möjligheten att driva näringsverksamheten vidare, helt eller delvis, och i så fall hur detta kan ske, dels att ange förutsättningarna för gäldenären att träffa ekonomisk uppgörelse, ackord med borgenärerna. Normalt skall en företagsrekonstruktion inte ta längre tid än tre månader. Om gäldenären försätts i konkurs upphör rekonstruktionen.

Förmånsrätt till betalning har vissa i förmånsrättslagen angivna fordringar, vilka p g a. sin företrädesrätt, ofta benämns prioriterade. Förmånsrätt till betalning är allmän eller särskild. Fordringar som inte är förenade med förmånsrätt har inbördes lika rätt vid utmätning eller konkurs.

Gäldenär benämns den som har en skuld.

Insolvens är detsamma som obestånd.

Konkurs är ett rättsligt tvångsförfarande genom vilket gäldenären förlorar rådigheten över sin egendom, som i stället ska användas för att tillgodose fordringsägarnas krav på betalning. Endast den som är på obestånd kan, på egen eller borgenärs begäran försättas i konkurs. De konkursfordringar som inte får betalt kvarstår, vilket alltså innebär att gäldenären även efter avslutad konkurs när som helst kan krävas på betalning. Den formella handläggningen av konkurser äger rum vid tingsrätt.

Likvidation är upplösning av bolag eller förening på det sättet att tillgångarna förvandlas i pengar, skulderna betalas och eventuellt överskott fördelas mellan delägarna. Vad aktiebolag beträffar kan bolagsstämman när som helst besluta att bolaget ska träda i likvidation, s k frivillig likvidation. Har bolagets eget kapital reducerats till ett belopp som understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet måste stämman besluta om likvidation. I fall så inte sker skall styrelsen hos tingsrätten ansöka om att bolaget försätts i likvidation.

Obestånd, vilket utgör konkursanledning föreligger om gäldenären inte rätteligen kan betala sina skulder och denna oförmåga inte är helt tillfällig.

Skuldsanering, innebär att en gäldenär, vanligtvis privatperson, helt eller delvis befrias från ansvar för betalning av skulder vilka omfattas av saneringen. Den kommunala konsumentvägledningen är ofta första steget mot en skuldsanering. Därefter följer frivillig skuldsanering som fastställs av kronofogdemyndigheten och som sista och tredje steg tvingande skuldsanering som beslutas av rätten. Som villkor för skuldsanering gäller att den fysiska personen i fråga är på obestånd och så skuldsatt att han inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid samt att det är skäligt med hänsyn till gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden att skuldsanering beviljas. Innehållet i en skuldsanering kan kort uttryckas på så sätt att gäldenären under en tid av fem år tvingas leva på existensminimum.

Underhandsackord är ett ackord som bygger på frivillighet och samtycke från alla berörda borgenärer. Endast de som godtagit underhandsackordet blir bundna därav.

Bilaga 2 Procedurer i Frankrike

	Procedurer genom förlikning		PROCEDURE DE SAUVEGARDE (räddningsprocedur)	Kollektiva procedurer	
	MANDAT AD HOC (underhandsackord)	CONCILIATION (förlikningsprocedur)		REDRESSEMENT JUDICIAIRE (rekonstruktion)	LIQUIDATION JUDICIAIRE (likvidation)
Juridisk text	Lag 1994 senast ändrad 26/07/2005	Lag 1984, 1994 senast ändrad 26/07/2005	Nyhet i lagen från 26/07/2005	Lag 1967, 1985, 1994 senast ändrad 26/07/2005	Lag 1967, 1985, 1994 senast ändrad 26/07/2005
Initiativtagare	Företagsledaren	Företagsledaren	Företagsledaren	Företagsledaren, borgenär, domstol eller allmän åklagare	Företagsledaren, borgenär, domstol eller allmän åklagare
Företagets ekonomiska ställning	Betalningarna är inte inställda	Betalningarna är inte inställda alt. inställda i högst 45 dagar	Betalningarna är inte inställda	Betalningarna är inställda och ansökan görs senast 45 dagar därefter	Betalningarna är inställda och ansökan görs senast 45 dagar därefter
Sekretess	JA	JA, om avtalet inte blir godkänt	NEJ, företaget registreras i ett officiellt register	NEJ, företaget registreras i ett officiellt register	NEJ, företaget registreras i ett officiellt register
Effekter på utestående skulder	Obetydliga	Obetydliga	Skulder som uppstått tom dagen för beslutet fryses	Skulder som uppstått tom dagen för beslutet fryses	Skulder som uppstått tom dagen för beslutet fryses
Processens varaktighet	Från några veckor till ett fåtal månader. Kan förnyas upprepade gånger	4 månader. Perioden kan förlängas med ytterligare en månad	6 månader. Perioden kan förlängas med ytterligare två 6 månadersperioder	6 månader. Perioden kan förlängas med ytterligare två 6 månadersperioder	3 månader. Perioden kan förlängas med max 3 månader

Gäldenärens befogenheter	Företagsledaren fortsätter att ha kontroll över verksamheten	Företagsledaren fortsätter att ha kontroll över verksamheten	Företagsledaren fortsätter att ha kontroll över verksamheten med assistans från en <i>Administrateur judiciaire</i>	Företagsledaren fortsätter i de flesta fall att ha kontroll över verksamheten med assistans från en <i>Administrateur judiciaire</i>	Gäldenären fråntas i de flesta fall förvaltningen och kan inte nyttja sina tillgångar
Borgenärs-kommittéer	NEJ	NEJ	Två kommittéer tillsätts om företaget har fler än 150 anställda eller en omsätter mer än 20 miljarder euro	Två kommittéer tillsätts om företaget har fler än 150 anställda eller omsätter mer än 20 miljarder euro	NEJ
Avslut	Berörda borgenärer fattar beslut	Berörda borgenärer fattar beslut	Domstolen beslutar om räddningsplanen <i>Le plan de sauvegarde</i> , vilken kan innebära att nya resurser tillförs företaget eller att vissa delar av verksamheten upphör	Domstolen beslutar om fortsättning på liknande sätt som för <i>Le plan de Sauvegarde</i>	Verksamheten upphör helt eller delvis
Borgensättaganden	Gäller som vanligt om inte annat avtalas	Gäller som vanligt om inte annat avtalas	Kan inte aktualiseras under den tid räddningsplanen gäller	Kan inte aktualiseras under övervakningsperioden men däremot därefter.	Aktualiseras
Personligt ansvar för restskulder	NEJ	NEJ	NEJ	JA, om företagsledaren misskött företaget	JA, om företagsledaren misskött företaget
Personlig konkurs	NEJ	NEJ	NEJ	JA, om det konstaterats att företagsledaren brutit mot 5 av 17 punkter i lagtexten	JA, om det konstaterats att företagsledaren brutit mot 5 av 17 punkter i lagtexten
Risk för åtal	NEJ	NEJ	NEJ	JA	JA

Källa: Tabellen i sin helhet återfinns på franska på <http://www.entrepriseprevention.com/1/29/230/article.asp#synoptique>

Bilaga 3   Procedurer i England/Wales

	ADMINISTRATIVE RECEIVERSHIP	ADMINISTRATION	COMPANY (CVA) OR INDIVIDUAL VOLUNTARY ARRANGEMENT (IVA)	CREDITORS' VOLUNTARY LIQUIDATION	COMPULSORY LIQUIDATION
Syfte	Att realisera företagets tillgångar för att betala förmånsberättigade fordringsägare	Att rädda ett företag med ekonomiska svårigheter som en <i>going concern</i> och därmed nå ett bättre resultat för samtliga kreditgivare än om företaget skulle avvecklas och tillgångarna säljas ut var för sig	Att, med hjälp av en god man, möjliggöra för företag eller en enskild näringsidkare, med ekonomiska svårigheter att träffa avtal om en avbetalningsplan med sina kreditgivarna	När aktieägarna i ett insolvent bolag själva väljer att likvidera bolaget utan ett domstolsbeslut	Att avsluta ett insolvent bolags verksamhet genom domstolsbeslut
Initiativtagare	Borgenär med säkerheter	Borgenär med säkerheter eller en god man	Företagsledaren, delägare, god man, förvaltaren eller gäldenären - inte borgenärerna	Aktieägarna	Borgenär med en fordran på minst £750
Hanteras av	<i>Administrative receiver</i>	<i>Administrator</i>	<i>Supervisor</i>	<i>Liquidator</i>	<i>Liquidator</i>
Borgenärerna underrättas	Senast 28 dagar efter tillsättning av en förvaltare	Direkt efter tillsättning av en god man	När mötet för borgenärerna fastställts	Senast 14 dagar efter aktieägarnas möte	Genom kungörelse i <i>The Gazette</i>
Möte med borgenärer och deras rösträtt	Senast 3 månader efter tillsättning av förvaltare. För att rösta krävs en skriftlig anmälan.	Senast 10 dagar efter tillsättning av god man. För att rösta krävs en skriftlig anmälan.	Tidpunkten fastställs i beslutet alternativt av tillsatt förvaltare. För att rösta krävs ett skriftlig anmälan.	Senast 14 dagar efter mötet med aktieägarna. För att rösta krävs en skriftlig anmälan.	JA

	ADMINISTRATIVE RECEIVERSHIP	ADMINISTRATION	COMPANY (CVA) OR INDIVIDUAL VOLUNTARY ARRANGEMENT (IVA)	CREDITORS' VOLUNTARY LIQUIDATION	COMPULSORY LIQUIDATION
Borgenärskommittéer	JA	JA	NEJ	JA	NEJ
Rapportering / Avslut	Sammanställning av det ekonomiska utfallet skickas till borgenärskommittén	Borgenärerna får en rapport om företagets utveckling var femte månad efter godkännande av den gode mannen. Den gode mannens tillsättning upphör efter 12 månader, men perioden kan förlängas av domstolen eller efter godkännande av kreditorerna	Borgenärerna får årliga rapporter samt efter avslut	Borgenärerna träffas årligen och vid avslut	<i>The Liquidator</i> rapporterar enligt <i>Company Directors Disqualification Act</i>
Möjlighet till rättsliga åtgärder mot företaget eller individen	JA	JA, men med tillstånd från domstol	JA, med undantag för IVA	Kreditorer kan begära avslutandet av bolagets verksamhet	JA

Källa: Tabellen i sin helhet återfinns på engelska på <http://www.insolvency.gov.uk/guidanceleaflets/guideforcreditors/guideforcreditors.htm>

Bilaga 4 Översikt av insolvensrättsliga system

	FRIVILLIG ÖVERENS- KOMMELSE	REKONSTRUKTION OFFENTLIG ACKORD	KONKURS	LIKVIDATION	SKULDSANERING	NÄRINGSFÖRBUD
SVERIGE	JA Underhandsackord (ej formellt förfarande)	JA (Lag om Företags- rekonstruktion 1996:764)	JA (Konkurslagen 1987:672)	JA (Aktiebolagslagen 1975:1385)	Tillämplig enbart på fysiska personer	JA lägst 3 år och högst 10 år
DANMARK	JA (Konkursloven 118/1997)	JA (Konkursloven 118/1997)	JA (Konkursloven 118/1997)	JA (Konkursloven 118/1997)	JA Avbetalningsperiod på 3 år för näringsidkare	NEJ
ENGLAND/ WALES	JA Juridiska personer: <i>Company Voluntary Arrangements</i> Fysiska personer: <i>Individual Voluntary Arrangement</i>	JA <i>Administration</i>	JA Juridiska personer: <i>Compulsory Liquidation</i> Fysiska personer: <i>Bankruptcy</i>	JA <i>Members' Voluntary Liquidation alt Winding up</i>	JA (från år 1705!) Avbetalningsperiod på 12 månader	JA lägst 2 år och högst 15 år

	FRIVILLIG ÖVERENS- KOMMELSE	REKONSTRUKTION OFFENTLIG ACKORD	KONKURS	LIKVIDATION	SKULDSANERING	NÄRINGSFÖRBUD
FRANKRIKE	JA <i>Mandat ad hoc</i>	JA Tre typer: - <i>Conciliation</i> (ny) - <i>Redressement judiciaire</i> (ineffektiv) - <i>Sauvegarde</i> (ny)	JA <i>Liquidation judiciaire</i>	JA <i>Liquidation</i>		JA Ingen miniminivå men högst 15 år
NEDER- LÄNDERNA			JA	JA	JA (men inte automatiskt)	NEJ (men övervägs) "Declaration of non- objection" krävs dock
USA	JA	JA Chapter 11	JA Chapter 7	JA (Företag som inte skickar in årsredovisning eller betalar skatt avregistreras)	JA Chapter 13	

Källa: ITPS

ITPS, Institutet för tillväxtpolitiska studier, är en statlig myndighet med uppdraget att bidra till en insiktsfull tillväxtpolitik i Sverige. ITPS förser främst Regeringskansliet, riksdagens ledamöter samt andra statliga myndigheter med underlag i form av statistik, utvärderingar och analyser inom näringspolitikens och den regionala utvecklingspolitikens områden.

En insiktsfull tillväxtpolitik grundar sig på:

- Statistik och analyser av näringslivets struktur och dynamik – för att få en aktuell och relevant bild av hot och möjligheter.
- Utvärderingar av resultat och effekter av politiska åtgärder och program – för att lära av genomförda insatser.
- Omvärldsanalyser för att blicka utåt och framåt – vilka är framtidens frågor på den svenska tillväxtpolitikens agenda?

Att förmedla detta underlag är ITPS uppgift.